

مجله زبانشناسی و گویش‌های خراسان، سال چهاردهم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۱، شماره پیاپی ۲۹

تحلیل محتوا و مقایسه مجموعه کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی و مجموعه کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی با استفاده از بازبینه اعتبارسنجی شده

معصومه خدایی مقدم، دانشجوی دکترای زبانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

عطیه کامیابی گل، استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی و گروه زبانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

شهلا شریفی، دانشیار گروه زبانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

صص: ۱۲۵-۱۷۷

چکیده

ارزیابی محتوایی کتاب‌های درسی با استفاده از بازبینه، از روش‌های مرسوم ارزیابی است که سهم به‌سزایی در حفظ کیفیت آن‌ها ایفا می‌کند. در این پژوهش با استفاده از بازبینه اعتبارسنجی شده که شامل چهار مقوله ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب؛ مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی؛ موضوع و محتوا و ملاحظات کلی و کاربردی است مجموعه کتب آموزش نوین زبان فارسی (آنزف) و مجموعه کتب آموزش فارسی به فارسی (آفبف) به روش کیفی تحلیل و مقایسه شدند. نتایج نشان داد بر اساس نظر مدرسین مجموعه آفبف و آنزف به لحاظ ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی در حد خوب و خیلی خوب ارزیابی شدند اما از نظر نویسندگان با توجه به کاستی‌هایی مانند عدم وجود کتاب کار و راهنمای معلم و غیره دو مجموعه در حد نسبتاً خوب ارزیابی شدند. در زمینه مهارت‌ها و زیرمهارت‌ها، هر دو مجموعه ایرادات اساسی داشتند اما به طور کلی مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی شد که با نتایج آمار توصیفی نیز مطابقت داشت. به لحاظ ویژگی موضوع و محتوا مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و آفبف در حد ضعیف ارزیابی شد که هم‌راستا با نتایج

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

پست الکترونیکی: 1. ma.khodaeimoghaddam@mail.um.ac.ir 2. kamyabigol@um.ac.ir 3. sh-sharifi@um.ac.ir

آمار توصیفی است. به لحاظ ملاحظات کلی مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و همراستا با نتایج آمار توصیفی و مجموعه آفبف بر خلاف نتایج آمار توصیفی نسبتاً خوب، در حد نسبتاً ضعیف ارزیابی شد. به‌طور کلی مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی شد.

کلیدواژه: بازیینه، تحلیل محتوایی، مجموعه آموزش نوین زبان فارسی، مجموعه آموزش فارسی به فارسی

۱. مقدمه

گسترش روابط تجاری و ارتباطات فرهنگی و سیاسی خارجیان با جامعه فارسی‌زبانان ایرانی در داخل و خارج از کشور از دهه‌های آغازین قرن بیستم، ادامه تحصیل و علاقه به آشنایی با فرهنگ و هنر ایرانی و نیاز به یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان ارتباطی در این تعاملات سبب شد تا گروهی از مدرسان و مؤلفان به تدوین مواد درسی و به‌ویژه کتب آموزشی به منظور آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان پردازند. نگاهی به فهرست تعداد زیاد کتاب‌های آموزشی آزا که توسط مؤلفان ایرانی و خارجی از ابتدا تاکنون نگاشته شده‌اند مشخص می‌کند که این کتاب‌ها شامل طیف وسیعی از قالب‌ها و محتواهای گوناگون هستند. بسیاری از این کتاب‌ها - که به‌ویژه در ابتدای این جریان فارسی‌آموزی نوشته شده‌اند - صرفاً به آموزش محاورات فارسی و یا به‌عنوان کتاب فارسی در سفر بوده‌اند. برخی دیگر در سطح آموزش یک یا دو مهارت خواندن و صحبت کردن برای مخاطبان مبتدی یا متوسط هستند. برخی نیز صرفاً به آوانگاری لاتین تعداد محدودی از واژگان یا جملات کوتاه فارسی پرداخته‌اند. اما از حدود پنجاه سال پیش برخی زبان‌شناسان چون یدالله ثمره با نگاه جامع‌ترو روزآمدتری به تألیف کتاب‌های مدون آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان پرداختند و شاید بتوان گفت که از این مقطع به بعد، تنوع و تعداد آثار مرتبط با آزا افزایش قابل توجهی می‌یابد و متون آموزشی زیادی در این راستا تألیف شده‌اند، طوری که ذوالفقاری (۱۳۸۴) تعداد کتاب‌های آزای موجود در بازار را بالغ بر ۲۱۳ مورد و امانی ملکوتی (۱۳۸۹) این تعداد را ۳۰۲ مورد گزارش کرده‌اند. اما «تدوین و انتشار این کتاب‌ها به‌صورت پراکنده و بی‌ارتباط با سایر کتاب‌های موجود صورت گرفته‌است، به طوری که می‌توان ادعا کرد هرکدام حاصل

تلاش‌های فرد یا موسسه‌ای خاص است» (جهانگردی، ۱۳۹۵، ص. ۱۸). همچنین در بسیاری از این کتاب‌ها برخی معیارهای مهم آموزش زبان رعایت نشده‌اند به‌عنوان نمونه کتاب‌های آرفای ثمره (۱۳۷۲) و فارسی در ۷۰ درس بشیری (۱۹۷۵) تنها بر مهارت دستور تأکید دارند و دیگر مهارت‌های زبانی نادیده گرفته شده‌اند (شاهدی، ۱۳۸۰، صص. ۹۷-۱۱۱). از سویی نیز با توجه به نقش حیاتی و اساسی که کتاب‌های درسی در آموزش زبان ایفا می‌کنند (کانینگزورث^۱، ۱۹۹۵) انتخاب کتاب مناسب با توجه به تنوع و تعداد زیاد کتاب‌های آموزشی آرفا مقوله‌ای است که نیازمند توجه است. مجموعه این عوامل سبب شده‌اند انتخاب کتاب مناسب و متناسب با نیاز زبان آموزان به مقوله‌ای جدی برای مدرسان و برنامه‌ریزان درسی در حوزه آموزش زبان فارسی به غیر بدل شود. این امر به‌ویژه در سالهای اخیر که روابط تجاری و سیاسی ایرانیان با طیف متنوع‌تری از کشورهای جهان به‌ویژه چین، روسیه و جوامع عرب زبان منطقه گسترش یافته، اهمیت بیشتری یافته است. همچنین با توجه به سرعت پیشرفت تکنولوژی و تغییرات سریع زندگی اجتماعی، محتوای کتاب‌های آموزش زبان نیز باید مدام مورد بررسی و ارزیابی قرارگیرند تا با نیازهای روزمره و واقعی زندگی هماهنگ شوند یکی از شیوه‌های مرسوم برای ارزیابی کتاب‌های درسی، تحلیل محتوایی آن‌ها با استفاده از چک-لیست/بازینه است (استافلیم^۲، ۲۰۰۰). با انتخاب کتاب مناسب تدریس با استفاده از جدیدترین یافته‌های زبان‌شناسی و معیارهای تحلیل محتوا (چک لیست/بازینه حاضر) می‌توان به بهبود و ارتقای مواد آموزشی زبان فارسی نیز کمک کرد. بنابراین ارزیابی کتاب‌های آرفا و پیدا کردن نقاط ضعف و قوت آن‌ها و تطابق آن‌ها با الگوها و معیارهای نوین ارزیابی کتاب و ارائه پیشنهادهایی جهت به روز کردن آن‌ها می‌تواند گام مهمی در جهت ارتقای کتاب‌های آرفا و نتیجتاً تسهیل گسترش زبان و فرهنگ فارسی باشد. به‌رغم وجود تعداد زیاد کتاب‌های آرفا، تعداد بسیار اندکی به تحلیل محتوایی این کتاب‌ها به‌ویژه کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی (آنزف) و مقایسه آن با کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی (آفبف) پرداخته‌اند. با توجه به این‌ها خلأ و اهمیت تحلیل کتاب‌های آرفا، در این پژوهش به بررسی و تحلیل دقیق این دو مجموعه پرداخته می‌شود.

1- cunningsworth

2- stufflebeam

مجموعه کتاب‌های آنزف تألیف احسان قبول برای اولین بار در سال ۱۳۸۸ و در انتشارات احسان قبول در مشهد به چاپ رسیده و شامل پنج جلد است که جلد‌های اول و دوم کتاب به دوره آغازین، جلد‌های سوم و چهارم کتاب به دوره میانی و جلد پنجم آن مختص دوره پیشرفته است. این مجموعه کتاب چندین سال است که در مرکز آرفای دانشگاه فردوسی برای خارجیان تدریس می‌شود.

مجموعه هفت جلدی کتاب‌های آفب که جلد مقدمه و جلد (کتاب) اول تألیف فردی، زهرایی، ناطق (۱۳۹۶)؛ جلد (کتاب) دوم و سوم و چهارم، تألیف زهرایی و فردی (۱۳۹۶) و جلد (کتاب) پنجم و ششم تألیف فردی، زهرایی و مؤمنی (۱۳۹۶) است، برای آموزش زبان فارسی به طلبه‌های خارجی که در مراکز آموزش زبان و معارف اسلامی وابسته به جامعه المصطفی العالمیه تحصیل می‌کنند، نگاشته شده است.

این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ به سؤالات زیر است:

۱. از نظر نویسندگان مقاله و مدرسان مجموعه آنزف و آفب، این کتاب‌ها به لحاظ ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب در چه سطحی از کیفیت ارزیابی می‌شوند؟
۲. از نظر نویسندگان مقاله و مدرسن مجموعه آنزف و آفب، این کتاب‌ها به لحاظ توجه به مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی در چه سطحی از کیفیت ارزیابی می‌شوند؟ به کدام مهارت‌ها یا زیرمهارت‌ها بیشتر توجه شده است؟
۳. از نظر نویسندگان مقاله و مدرسان مجموعه آنزف و آفب، این کتاب‌ها به لحاظ موضوع و محتوا در چه سطحی از کیفیت ارزشیابی می‌شوند؟
۴. از نظر نویسندگان مقاله و مدرسان مجموعه آنزف و آفب، این کتاب‌ها نظر ملاحظات کلی و کاربردی در چه سطحی از کیفیت ارزیابی می‌شوند؟

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش به برخی پژوهش‌های انجام شده در حیطه تحلیل محتوایی کتب آرفا از دیدگاه‌ها و روش‌های مختلف اشاره می‌شود.

هادی‌زاده (۱۴۰۰) بر اساس رویکرد دستور آموزشی و با استفاده از بازبینی‌ای که برای بررسی انطباق و عدم انطباق محتوا با دستور آموزشی طراحی کرده بود به تحلیل و بررسی

بخش دستور در دو مجموعه آموزش نوین زبان فارسی و آموزش فارسی به فارسی پرداخت. نتایج نشان داد بر اساس رویکرد دستور آموزشی، عملکرد مجموعه آموزش نوین زبان فارسی بسیار ضعیف بوده و از نمره ۱۶۸ بازبینه، حدود ۲۱ امتیاز کسب کرده در حالی که امتیاز مجموعه آموزش فارسی به فارسی حدود ۶۰ بوده است که بیانگر عملکرد بهتر این مجموعه است. بر اساس یافته‌ها، در مجموعه آموزش نوین زبان فارسی، جملات و ساختارهای کاربردی و واقعی زبان فارسی منعکس نشده‌اند و به جای تأکید بر کاربرد کلمات بر نقش نحوی آن‌ها تأکید شده، همچنین روند ارائه مطالب (ساده به دشوار) در این مجموعه مشخص نیست. در مجموعه آموزش فارسی به فارسی گرچه روند ارائه نکات دستوری به صورت پلکانی و از ساده به دشوار است و آموزش نکات دستوری به صورت ضمنی و صریح صورت گرفته اما علاوه بر این که موقعیت‌ها و کارکردهای آموزش داده شده کاربردی نیستند از تمرین‌ها و فعالیت‌های ارتباطی نیز بهره نبرده است. او در پایان برای بهبود و ارتقای کیفی کتب آرفا پیشنهاداتی از این قبیل ارائه می‌کند: انتخاب نکته‌های زبانی و متن‌های مرتبط برر اساس پیکره زبانی؛ آموزش گونه گفتاری معیار در مراحل آغازین؛ آموزش کارکردهای زبانی پیش از آموزش صورت‌های زبانی؛ چرخه‌ای بودن نکات دستوری یعنی تکرار آن‌ها در طول کتاب جهت مرور؛ استفاده از نمونه‌ها و مثال‌های بیشتر برای هر نکته دستوری؛ ارائه پیشنهادها و راهنمایی‌های لازم برای خطاهای احتمالی زبان‌آموزان و نگارش دستور بر اساس نیازهای زبان‌آموز نه شم زبانی و سلیقه فردی نویسنده.

وکیلی فرد، جنتی راد، رضایی محلاتی و میرزایی حصاریان (۱۴۰۰) با استفاده از بازبینه مایکلی (۲۰۰۵) به بررسی و تحلیل کتب مینا بر اساس نظر مدرسان پرداختند. در این پژوهش نه موضوع اصلی فهرست بازبینه یعنی محتوا، واژه‌ها و دستور، تمرین‌ها و فعالیت‌ها، جذابیت متن و ساخت فیزیکی، ویژگی‌های کلی، اطلاعات پس‌زمینه، راهنمای روش‌شناختی، تمرین‌ها و مواد آموزشی تکمیلی و بافت در این مجموعه بررسی شد. نتایج نشان داد از نظر مدرسین هر نه موضوع اصلی از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند. همچنین از نقاط قوت این مجموعه به مواردی چون ساختار فیزیکی خوب، تکرار واژه‌های پر بسامد، متن‌های جذاب و دستیابی زبان‌آموزان به اهداف ارتباطی اشاره کردند و مواردی چون عدم توجه به رعایت توالی مطالب ساده به دشوار، عدم وجود تمرین‌های بهبود تفکر انتقادی، عدم استفاده از تصاویر و مناسبت-

های فرهنگی و عدم توجه به جنسیت زن در محتوای کتاب را از جمله نقاط ضعف کتاب برشمردند.

ریسی مبارکه (۱۳۹۹) بر مبنای رویکرد دستور آموزشی و اصول پنج‌گانه آن یعنی محتوا، روش، شیوه ارائه، مخاطب و تمرین به تحلیل محتوایی مجموعه کتب آموزش نوین زبان فارسی پرداخته است. بر اساس نتایج پژوهش او، محتوای دستوری این مجموعه فاقد ویژگی‌های ارتباطی دستور است و آموزش قواعد دستوری پلکانی یا به عبارتی ساده به دشوار نیست و به‌ویژه در جلدهای نخستین مجموعه، حجم مطالب دستوری زیاد و دشوار است. در تدوین محتوای دستوری از هیچ روش اصولی زبان‌شناسی استفاده نشده و حتی با اصول دستورنویسی سنتی نیز فاصله دارد و شیوه ارائه آن هیچ‌یک از حالت‌های چرخه‌ای، خطی، فرایندی و ترکیبی نیست. برخلاف ادعای نویسنده مجموعه آنرف، مبنی بر مناسب بودن این مجموعه برای همه فارسی‌آموزان، استفاده زیاد از واژگان عربی نشان می‌دهد بخش عمده‌ای از مخاطبین را عرب-زبانان تشکیل می‌دهند. همچنین تصاویر کارتونی کتاب به‌ویژه در سطوح اولیه، کودکان را مخاطبین اولیه کتاب‌ها نشان می‌دهد.

رضویان و الهی پناه (۱۳۹۹) بر اساس اصول گرایس به بررسی و تحلیل کاربردشناختی مجموعه آموزش نوین زبان فارسی پرداختند. بدین منظور از ۷۶ مکالمه جلدهای یک تا پنج این مجموعه استفاده کردند تا میزان توجه به اصول گرایس و رعایت یا عدم رعایت قواعد (نقض و تخطی از قواعد، خروج یا انصراف، تعدی و تعلیق از قواعد) در این مجموعه را بررسی کنند. بر اساس نتایج، بیشترین میزان رعایت این اصول به ترتیب در کتب سطح مقدماتی، پیشرفته و میانی بود. به اعتقاد نویسندگان، رعایت بیشترین میزان قواعد (کیفیت، ارتباط و شیوه) در کتب سطح مقدماتی از نقاط قوت این کتاب است زیرا زبان‌آموزان این سطح، شناخت کم و ناکافی از سطح کاربردشناختی زبان فارسی دارند و عدم رعایت این قواعد درک زبانی آن‌ها را دچار مشکل می‌کند. بر خلاف انتظار در این سطح از اصل کمیت تخطی شده و تمرین و تکرار بیش از حد استفاده شده که نویسندگان این مقاله آن را نشان قوت و حساسیت نویسنده کتاب برای درک مطلب می‌دانند. همچنین میزان رعایت این اصول در سطح پیشرفته، مطلوب و قابل انتظار بود اما در سطح میانی نزولی و دور از انتظار بود. این سیر نزولی عدم رعایت اصول کاربردشناختی و به طبع آن عدم انسجام در آموزش مفاهیم

کاربردشناختی، یادگیری فراگیران را دچار مشکل می‌کند. در پایان نویسندگان پیشنهاد می‌کنند، با رعایت اصول گرایس و کاربردشناسی زبان در کتب آموزشی زبان زمینه مناسب برای فهم فراگیران مهیا می‌شود.

وکیلی فرد و حبیبی (۱۳۹۸) بر اساس رویکرد تکلیف محور^۱ که بر اساس آن تکالیف واحد اساسی تدریس و برنامه آموزشی محسوب می‌شوند، به تحلیل محتوایی دو جلد از کتاب‌های آموزش زبان فارسی انتشارات جامعه المصطفی پرداختند. در این پژوهش از پرسشنامه زیشنو (۲۰۱۱) استفاده شد و ۴۰ مدرس آزا و ۴۰ زبان‌آموز به سؤالات پاسخ دادند. نتایج نشان داد که به مهارت گفتاری توجه بسیار کمی شده درحالی‌که به تکالیف زیرمهارت دستور بیش از حد نیاز توجه شده است و در نهایت اصول طراحی درسی بر مبنای رویکرد تکلیف محور در حد متوسط است و با حالت مطلوب فاصله دارد.

کاظمی نهاد (۱۳۹۶) با استفاده از الگوی نیشن و مک آلیستر (۲۰۱۰) که شامل ۲۰ اصل کلیدی برای آموزش زبان دوم است و با تمرکز بر اصل گزینش و تحلیل محتوا که دربرگیرنده دو اصل بسامد و پردازش پذیری است به تحلیل مجموعه آموزشی آزوفلا (صفا مقدم، ۱۳۸۶) پرداخته است. برای تحلیل این مجموعه بر اساس اصل بسامد تعداد واژه‌های آن با ۱۰۰۰ واژه پرسامد از ۵ پیکره زبانی مقایسه شد و مشخص شد که تنها ۲۰ تا ۲۴ درصد از واژه‌های پرسامد در این کتاب‌ها استفاده شده است. برای ارزیابی میزان پردازش پذیری نیز از الگوی رده شناسی تکلیف نونان (۱۹۹۹) استفاده شد و نتایج نشان داد که در همه کتاب‌ها بسامد تکالیف آموزشی سطح ۱ (ادراکی) که ساده‌ترین تکالیف هستند، بالاست و تقریباً از تکالیف سطح ۳ (تعاملی) استفاده نشده است. در نتیجه غفلت از دو اصل بسامد و پردازش پذیری فراگیران صرفاً توانش زبانی کسب می‌کنند اما قادر نیستند زبان را در موقعیت‌های واقعی به‌کاربرند.

امانی ملکوتی (۱۳۸۹) با استفاده از تلفیق الگوهای تاکر (۱۹۷۵)، خیبری (۱۳۷۸) و ذوالفقاری (۱۳۸۳) به ارزیابی متون درسی آموزش زبان فارسی پرداخته است. او در این پژوهش ۷ جلد از کتاب‌های کانون زبان ایران (۳ جلد کتاب واژه‌آموزی زبا فارسی در سطح مقدماتی، متوسط و پیشرفته، مجموعه دو جلدی کتاب خواندن سطح مقدماتی و متوسط و کتاب تندآموز زبان فارسی و کتاب مولوی سطح مقدماتی) را به روش تحلیل محتوا بررسی و نقد کرد. نتایج

نشان داد با اینکه معمولاً کتاب‌های آموزش زبان فارسی با رویکرد دستورمحور تدوین شده‌اند در مجموعه کتاب‌های کانون زبان این قالب شکسته شده و کتاب‌ها بر اساس مهارت‌ها تدوین شده‌اند. از میان کتب بررسی شده کتاب تندآموز زبان فارسی به الگوی معیار پژوهش نزدیک‌تر بود.

شاهدی (۱۳۸۰) براساس الگوی خیبری (۱۳۷۸) که از الگوی تاکر (۱۹۷۵) اقتباس شده به بررسی و تعبیه ساز و کار تحلیل متن برای متن‌های زبان فارسی برای خارجیان به تحلیل محتوایی مجموعه "فارسی در ۷۰ درس" تألیف بشیری (۱۹۷۵) که در ایالات متحده منتشر شده، پرداخته و آن‌ها را با کتاب‌های آرفای ثمره مقایسه کرده است. نتایج نشان داد این مجموعه نیز در قالب روش دستور-ترجمه نگاشته شده و به مهارت‌های زبانی توجه نشده است؛ همچنین نحوه و میزان ارائه واژگان و آموزش تلفظ با سطح زبان آموز همخوانی ندارد و مطالب درسی بیش از حد نیاز در تمام طول کتاب تکرار شده‌اند و شکاف قابل ملاحظه‌ای بین دو مجموعه مذکور و مدل ایده‌آل بازبینی ارزیابی در این پژوهش مشهود است.

خیبری (۱۳۷۸) بر اساس الگوی تاکر (۱۹۷۵) و با اعمال تغییراتی برای سنجش مهارت‌های چهارگانه زبانی در این الگو، بازبینی جدیدی برای ارزیابی کتب آرفا ارائه داد و بعد از این که توسط ۵ تن از اساتید حوزه آموزش زبان ارزیابی صورتی شد به صورت بازبینی‌ای با ۹ مقوله تلفظ، دستور، واژگان و متن، خواندن، شنیدن، صحبت کردن، نوشتن، خصوصیات عمومی و عرضه داشت مطالب در ۳۱ زیرمقوله ارائه کرد و سپس بر اساس آن به تحلیل محتوایی برخی کتب آرفا پرداخت. نتایج کار وی ضمن ارائه الگویی برای ارزیابی مناسب کتب نشان داد که این کتاب‌ها با معیارهای ایده‌آل بازبینی محقق ساخته فاصله زیادی دارد و تنها معیارهای مرتبط با مقوله دستور این بازبینی رعایت شده‌اند که بیانگر تأکید این کتب بر بخش دستور زبان بوده است که شیوه سنتی در آموزش زبان محسوب می‌شود. گرچه یکی از اهداف ذکر شده در این کتاب‌ها توانایی برقراری ارتباط است اما به مهارت‌های زبانی مانند مهارت گفتاری و ایفای نقش و مشارکت فعال زبان‌آموزان برای تقویت جنبه ارتباطی زبان کمترین توجه مبذول شده است.

همچنین هادی‌زاده (۱۳۹۶)، ریسی و فشارکی (۱۳۹۴)، سلطان احمدی (۱۳۹۴)، صحرائی و شهباز (۱۳۹۱)، جعفرزاده (۱۳۸۱) و استاذزاده (۱۳۷۸) و غیره به بررسی و تحلیل برخی

کتب آزفا پرداختند. اما با وجود تحلیل کتب آزفا بر اساس الگوها و شیوه‌های مختلف، پژوهش‌های اندکی به تحلیل کتاب‌های آزفا با استفاده از بازبینه اعتبارسنجی شده پرداخته‌اند. افزون بر این همان‌گونه که اشاره شد به دلیل سرعت پیشرفت تکنولوژی و تغییرات زندگی اجتماعی، تغییرات زبانی نیز اجتناب ناپذیرند بنابراین کتاب‌های آموزش زبان نیز مدام باید مورد بازبینی قرارگیرند تا با نیازهای زندگی روزمره فراگیران همسو شوند. در ادامه به چگونگی انجام پژوهش و نتایج حاصل از آن پرداخته می‌شود.

۳. روش‌شناسی

این پژوهش بعد از اعتبارسنجی یک بازبینه ترکیبی تحلیل محتوا (مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده هر سازه بیش از ۰.۴، مقدار پایایی مرکب بین ۰.۵ و ۱ و مقدار آلفای کرونباخ بیش از ۰.۷) که گویه‌های آن برگرفته از بیش از ۴۰ بازبینه انگلیسی و فارسی است (کانینگزورث، ۱۹۹۵؛ اور، ۱۹۹۶؛ الیس، ۱۹۹۷؛ لیتل جان، ۱۹۹۸؛ بیرد، ۲۰۰۱؛ لیتز، ۲۰۰۵؛ مایکلی، ۲۰۰۵؛ روسو و الیوت، ۲۰۰۶؛ رزمجو، ۲۰۱۰؛ موکاندان، حاجی محمدی و نیمه چی سالم، ۲۰۱۱؛ عبدالوهاب، ۲۰۱۳؛ دمیر و ارتاش، ۲۰۱۴؛ خیبری، ۱۳۷۸) به بررسی و تحلیل مجموعه آنزف و آفبف و مقایسه آن‌ها پرداخته است. این بازبینه در قالب ۸۵ سؤال و در چهار مقوله کلی ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب؛ مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی؛ موضوع و محتوا و ملاحظات کلی و کاربردی اساس و مبنای پژوهش حاضر است. همزمان با تحلیل کیفی کتاب‌ها، بازبینه اعتبارسنجی شده در اختیار مدرسین آرفای مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد و مدرسین آرفای جامعه‌المصطفی و مکتب نرجس مشهد قرار گرفت تا به آن‌ها پاسخ دهند سپس نتایج تحلیل آماری شدند.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش کتاب‌های مذکور بر اساس سؤالات چهار مقوله کلی ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب؛ مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی؛ موضوع و محتوا و ملاحظات کلی و کاربردی تحلیل و با هم مقایسه شده‌اند و نتایج آماری هر بخش نیز ارائه شده است.

۴-۱ ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب

یکی از معیارهای مهم در ارزیابی کتاب‌های درسی توجه به ویژگی‌های فیزیکی کتاب و نحوه طراحی صفحات و سازمان‌دهی مطالب آن‌ها است که نباید مورد غفلت واقع شود. در جلد اول و دوم مجموعه آنزف علاوه بر این‌که برخی از تصاویر استفاده‌شده، گویای متن نیستند از طراحی صفحات و تصاویر کتاب نیز این‌گونه برداشت می‌شود که مخاطبان آن کودکان هستند (مهرآوران و ناطق، ۱۳۹۴). در جلد سوم، اکثر تصاویر کتاب با کیفیت قابل قبول منتشر شده و واضح هستند گرچه تصاویر بدون کیفیت یا بی‌ارتباط با موضوعات نیز به چشم می‌خورند. در جلد چهارم و پنجم کیفیت تصاویر قابل قبول‌تر به نظر می‌رسند اما کافی نیستند. تصاویر استفاده‌شده در جلد‌های مقدمه تا چهارم مجموعه آفبف نسبت به تصاویر مجموعه آنزف از کیفیت بالاتری برخوردارند و برای درک بهتر متون و مطالب، از عکس‌ها و جدول‌های کافی استفاده شده است گرچه این کیفیت در جلد‌های پایانی این مجموعه (پنجم و ششم) افت می‌کند. هر دو مجموعه از کاغذ سفید و باکیفیت استفاده کرده و فایل صوتی دارند. مجموعه آنزف، کتاب کار و کتاب راهنمای معلم ندارد اما آفبف، کتاب کار و کتاب راهنمای معلم دارد. سازمان‌دهی موضوع و محتوا در مجموعه آنزف گرچه ایراداتی اساسی دارد اما نسبت به مجموعه آفبف بهتر انجام شده زیرا مجموعه آفبف فاقد بخش‌های گفتاری و شنیداری است و تنها بر اساس متون کتاب، نمی‌توان گفت موضوع و محتوا به‌خوبی سازمان‌دهی شده است یا خیر. در مجموعه آنزف نمی‌توان بین موضوع هر درس و محتوا ارتباطی پیدا کرد زیرا بعد از عنوان درس، لیستی از واژگان ارائه شده و سپس این واژگان در جملاتی به کاررفته‌اند که هیچ ارتباط و پیوستگی میان آن‌ها وجود ندارد و این در حالی است که عنوان یا موضوع درس، نقش به‌سزایی در حفظ علاقه و انگیزه فراگیر دارند و نوعی ارتباط بین بخش‌های مختلف کتاب برقرار می‌کند (کانینگز ورت، ۱۹۹۵). در جلد‌های اول، چهارم و پنجم، کتاب بر اساس موضوع و محتوا به‌خوبی سازمان‌دهی نشده است زیرا موضوع و محتوای بخش‌های مختلف هر درس مانند متن و بخش گفت‌وگو و بخش شنیداری ربطی به هم ندارند، به‌عبارتی به سختی می‌توان موضوع یا محتوای خاصی برای کل یک درس قائل شد. اما در جلد‌های دوم و سوم سازمان‌دهی موضوع و محتوا بهتر انجام شده و بین بخش‌های مختلف گفتاری و شنیداری و خواندن نوعی پیوستگی موضوع و محتوا دیده می‌شود. به‌عنوان نمونه در

جلد دوم، موضوع درس اول که در مورد شستن دست‌ها قبل از غذا است، محتوای آن در بخش متن و گفت‌وگو نیز در مورد سلامتی و بدن است و در کل درس به‌ویژه تمرین‌ها نیز محتوا، مرتبط با موضوع دیده می‌شود. مجموعه آنرف دارای خلاصه و تمرین‌های مروری است در حالی که مجموعه آفبف فاقد این بخش ضروری است. مجموعه آنرف، دارای فهرست واژگانی است و نشان می‌دهد هر واژه کجا معرفی شده است اما تنها جلد چهارم مجموعه آفبف دارای این بخش مهم است. با توجه به ویژگی‌های ذکر شده به سؤال اول پژوهش پاسخ داده می‌شود:

۱. از نظر نویسندگان مقاله و مدرسین مجموعه آنرف و آفبف، این کتاب‌ها به لحاظ ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب در چه سطحی از کیفیت ارزیابی می‌شوند؟ به‌طور کلی در خصوص ویژگی‌های مقوله اول، هر دو مجموعه نسبتاً خوب عمل کرده‌اند اما با توجه به آنچه ذکر شد مجموعه آنرف بهتر از مجموعه آفبف عمل کرده است. تحلیل کمی پاسخ‌های مدرسین نیز نشان داد تعداد قابل توجهی، به لحاظ ویژگی‌های مقوله اول کتاب‌های آنرف را در سطح خوب (حدود ۳۵ درصد) و خیلی خوب (حدود ۲۳ درصد) و کتب آفبف را در سطح خوب (۳۸ درصد) و خیلی خوب (۲۳ درصد) ارزیابی کرده‌اند؛ به عبارت دیگر مجموعه کتاب‌های آنرف و آفبف به لحاظ ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب در سطح مناسبی ارزیابی می‌شوند.

۲-۴ مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی

چهار مهارت گفتاری، شنیداری، نوشتاری و خوانداری بخش‌های اصلی آموزش زبان هستند. بنابراین باید «بررسی کنیم که آیا کتاب درسی به اندازه کافی به هر چهار مهارت پرداخته است و آیا سطح و اهداف کلی کتاب در نظر گرفته شده‌اند و آیا بین مهارت‌ها توازن و تعادل مناسب وجود دارد؟» (کانینگز ورت، ۱۹۹۵، ص. ۶۴). در ادامه این بخش هر یک از این مهارت‌ها به همراه زیرمهارت دستور، واژگان و تلفظ در این دو مجموعه مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرند و در هر بخش به‌طور جداگانه به سؤال زیر پاسخ داده می‌شود:

۲. از نظر نویسندگان مقاله و مدرسین مجموعه آنرف و آفبف، این کتاب‌ها به لحاظ توجه به مهارت‌ها (گفتاری، شنیداری، خوانداری، نوشتاری) و زیرمهارت‌های زبانی (واژگان، دستور، تلفظ) در چه سطحی از کیفیت ارزیابی می‌شوند؟

۴-۲-۱ مهارت گفتاری

مهارت گفتاری ابزار برقراری ارتباط و تعامل با دیگران است. ضیاء حسینی (۲۰۰۹) مهارت گفتاری را یک مهارت تعاملی و رابطه اجتماعی با دیگران می‌داند. برای تقویت مهارت گفتاری معمولاً از فعالیت‌های مختلفی مانند گفت‌وگوی تک نفره و دونفره، گروهی و ایفای نقش استفاده می‌شود (کانینگزورث، ۱۹۹۵). جز جلد مقدمه و اول مجموعه آفیف، بقیه جلد‌های این مجموعه فاقد بخش گفت‌وگو یا تمرین گفت‌وگو هستند. در این دو جلد نیز هیچ یک از گفت‌وگوها در کتاب نوشته نشده‌اند و هر درس با تصویری آغاز شده است که مدرس و فراگیر باید با توجه به آن گفت‌وگو کنند و موضوع آن‌ها در مورد احوال‌پرسی و پرسیدن نام فراگیر و اسم کشور است و موضوع دیگری را دربر ندارد. گرچه این بخش‌ها مرتبط با بافت اصیل و طبیعی زبان و در جهت آغاز یک ارتباط معنادار هستند اما بسیار محدودتر و ناکافی‌تر از آن هستند که بتوانند مهارت گفتاری را در فراگیران تقویت کنند بنابراین مهارت گفتاری در این مجموعه در حد خیلی ضعیف ارزیابی می‌شود که همراستا با نتایج تحلیل آمار توصیفی است. تحلیل پاسخ‌های مدرسین این مجموعه نیز نشان داد ۵۷ درصد سطح مهارت گفتاری کتاب را خیلی ضعیف و ۱۹ درصد نیز در سطح ضعیف ارزیابی کرده‌اند.

در مجموعه آنزف نیز تمامی معیارهای مهارت گفتاری رعایت نشده‌اند و نقاط ضعفی اساسی در ارائه این مهارت به چشم می‌خورند. در جلد اول این مجموعه، تمرین‌های گفتاری شامل پر کردن یک گفت‌وگوی ناقص است و عملاً هیچ گفتاری اتفاق نمی‌افتد. در دیگر جلد‌های این مجموعه نیز بخش قابل توجهی از فعالیت‌های ارائه شده، تک نفره هستند که فراگیر باید به سؤالی در ارتباط با ضرب‌المثل یا شعری از کتبی چون بوستان و مثنوی و غیره صحبت کند که موضوعاتی متناسب با نیازهای فراگیر و در جهت برقراری یک ارتباط معنادار نیستند و او را برای موقعیت‌های پیش‌رو در جامعه زبان مقصد آماده نمی‌کنند. با این وجود بخش‌های گفتاری کتاب کاربردی و مرتبط با بافت اصیل و طبیعی زبان هستند اما نمی‌توان گفت به صورت برش‌هایی از گفت‌وگوهای دنیای واقعی استفاده شده‌اند زیرا فارسی گفتاری با فارسی نوشتاری تفاوت‌های زیادی دارد که (جز در جلد پنجم) همه آن‌ها رعایت نشده‌اند و در اصل ترکیبی از زبان نوشتاری و گفتاری هستند که بیش‌تر باعث سردرگمی زبان‌آموز می‌شود. به‌طور کلی در این مجموعه، موقعیت‌ها و موضوعات گفتاری که فراگیر با آن‌ها آشنا می‌-

شود کافی نیست و تمرین‌های گفتاری ارائه شده نیز جواب‌گوی نیازهای فراگیر برای برقراری یک ارتباط مؤثر نیستند. استفاده از کتاب‌های فارسی بیاموزیم در کنار این مجموعه برای تقویت مهارت گفتاری زبان‌آموزان خود دلیلی بر این ادعاست. به این دلایل مهارت گفتاری در مجموعه آنزف در حد نسبتاً ضعیف ارزیابی می‌شود. تحلیل آمار توصیفی این بخش نشان داد ۵۱ درصد مدرسین مهارت گفتاری این مجموعه را در حد متوسط و ۲۸ درصد در حد خوب ارزیابی کرده‌اند. به عبارت دیگر این کتاب‌ها دارای مهارت گفتاری نسبتاً مناسبی هستند اما تا حالت ایده‌آل فاصله دارند. در مقایسه این دو مجموعه کتاب، برتری مجموعه آنزف، در زمینه مهارت گفتاری کاملاً واضح و روشن است.

۴-۲-۲ مهارت شنیداری

«شنیدن به معنای دریافت اطلاعات از طریق گوش است» (ضیاء حسینی، ۱۳۸۵، ص. ۵۳)؛ مهارت شنیداری به‌ویژه وقتی «شنیدن بخشی از گفت‌وگو است» (ضیاء حسینی، ۱۳۸۵، ص. ۵۴) اهمیت به‌سزایی در برقراری و حفظ ارتباط و به‌طور کلی در یادگیری زبان دارد. در مجموعه آفب، هیچ بخشی به مهارت شنیداری اختصاص نیافته است و تحلیل آمار توصیفی پاسخ‌های مدرسین این مجموعه نیز نشان داد حدود ۷۴ درصد مدرسین، مهارت شنیداری این مجموعه را در سطح خیلی ضعیف و ضعیف ارزیابی کرده‌اند. مجموعه آنزف نیز در این زمینه ایراداتی اساسی دارد. اول این که هیچ بخشی با عنوان مهارت شنیداری در این مجموعه به چشم نمی‌خورد و بخشی که به این مهارت پرداخته، تمرینی بعد از بخش گفت‌وگو است که از فراگیر خواسته گفت‌وگو را از سی‌دی بشنود و بنویسد که هدف آن فقط پیاده‌سازی متن است که در آموزش‌های نوین، تکنیکی نادرست به حساب می‌آید. البته تمرین‌های شنیداری نیز وجود دارند که به‌صورت چهار گزینه‌ای هستند و یا پاسخ‌شان کوتاه است، اما تعدادشان بسیار کم‌تر است. همچنین بخش قابل توجهی از مواد شنیداری ضبط‌شده (جز جلد پنجم)، نزدیک به کاربرد واقعی زبان نیستند یعنی ما نمونه مشابه این مواد شنیداری را در دنیای واقعی داریم اما در همه جمله‌ها از صورت گفتاری استفاده نشده و صورت رسمی و غیررسمی کلمات درهم آمیخته شده است. افزون بر این موارد، مواد شنیداری حالت طبیعی گفت‌وگو در دنیای واقعی را ندارند چون در یک محیط ساکت و آرام و در حلاء ضبط شده‌اند و علاوه بر استفاده از مکث‌های طولانی و بی‌جا، بسیار تصنعی ادا می‌شوند و گاهی نیز بین تصویر استفاده شده و

صدای سخن‌گو همخوانی وجود ندارد (تصویر زن و صدای مرد) که همه این موارد سبب کاهش جذابیت بخش شنیداری برای فراگیر می‌شوند. در بخش‌های دیگری از کتاب نیز مانند بخش خوانداری و تمریناتی که خواسته حکایتی را از سی‌دی بشنوند و بنویسند نیز تمرین شنیداری ارائه شده است که جملات آن‌ها به شکل گفتاری ارائه نمی‌شوند. همچنین در مجموعه آنزف، مواد شنیداری ضبط شده دربردارنده موضوعات مختلف و در بافت‌های مختلف نیستند بدین دلیل که بخش زیادی از مواد شنیداری به بیان داستان و حکایت و یا سؤالاتی از متن بخش خواندن استفاده شده در کتاب پرداخته‌اند. به‌طور کلی عمل‌کرد این مجموعه در ارائه مهارت شنیداری نسبتاً ضعیف ارزیابی می‌شود و استفاده از بخش‌های شنیداری کتاب‌های فارسی بیاموزیم در کنار این مجموعه خود دلیلی بر این مدعاست. بر اساس تحلیل‌های بخش آمار توصیفی، ۴۴ درصد مدرسین مهارت شنیداری را در حد متوسط و ۳۵ درصد نیز در حد خوب ارزیابی کرده بودند که نشان می‌دهد مهارت شنیداری این مجموعه نسبتاً مناسب است اما تا حالت ایده‌آل فاصله دارد.

۴-۲-۳ مهارت نوشتاری

مهارت نوشتاری، ابزاری برای یادگیری زبان در سطوح مقدماتی و انتقال پیام و برقراری ارتباط در سطوح پیشرفته است و این دو جنبه مهارت نوشتاری باید مورد توجه قرار گیرند، گرچه ممکن است مهارت نوشتاری جزء اهداف همه دروس آموزش زبان نباشند (چستین، ۱۹۸۸). در مجموعه آفبف، بخش مجزایی به مهارت نوشتاری اختصاص نیافته و تنها در قالب تمرین‌های محدود دستوری به آن توجه شده است و نتایج تحلیل آمار توصیفی نیز سطح این مهارت را در این مجموعه، ۸۰ درصد ضعیف و خیلی ضعیف ارزیابی کرده‌اند. در مجموعه آنزف، بخشی با عنوان مهارت نوشتاری وجود ندارد، اما معمولاً یک یا دو تمرین پایانی هر درس به مهارت نوشتاری پرداخته‌اند. در این مجموعه به گونه‌های مختلف نوشتاری و انواع تمرین‌های کاربردی نوشتار مانند نحوه نوشتن گزارش و نامه رسمی و غیر رسمی اشاره شده و اثری هم از آموزش علائم سجاوندی یا حروف ربط و غیره به چشم نمی‌خورد و آموزش اصولی نوشتار یعنی بندنویسی و نوشتن متن در چند پاراگراف آغازین، توضیحی و جمع‌بندی؛ خلاصه‌نویسی یا تلخیص و یادداشت‌برداری در جلد پایانی این مجموعه انجام شده است که می‌بایست از جلدهای نخستین این مجموعه آغاز می‌شد. هیچ اثری از تشویق

فراگیران به بازبینی و اصلاح نوشته دیده نمی‌شود؛ همچنین تنوعی در تمرین‌ها به چشم نمی‌خورد و بخش قابل توجهی از تمرین نوشتاری کتاب از نوع تمرین نوشتاری آزاد هستند اما این تکالیف نوشتاری آزاد، نمی‌توانند فرصت‌های آزاد نوشتاری را افزایش دهند زیرا نوشتار آزاد آخرین مرحله آموزش نوشتار است که در آن فراگیران الگوهایی را که یاد گرفته‌اند برای نوشتن مقاله، نامه و غیره استفاده می‌کنند و پیش از این مرحله فراگیر باید مراحل آشناسازی (فراگیر با واژگان و دستور خاص آشنا می‌شود)؛ نوشتار کنترل شده (فراگیران الگوهای ثابتی را دست‌کاری می‌کنند)؛ نوشتار راهنمایی شده (فراگیران متن‌های مدل را تقلید می‌کنند) را گذرانده باشند (هایلند، ۲۰۰۳) و این در حالی است که فراگیران هنوز با الگوهای نوشتاری آشنا نشده‌اند. به‌طور کلی مهارت نوشتاری در مجموعه آنزف، در حد نسبتاً ضعیف ارزیابی می‌شود و اختصاص ساعاتی به تدریس این مهارت با استفاده از جزواتی که توسط برخی مدرسین این مجموعه گردآوری شده دلیلی بر ناکارآمدی مهارت نوشتاری این مجموعه است. نتایج تحلیل آمار توصیفی نیز این مهارت را در حد ۳۷ درصد ضعیف و ۲۷ درصد متوسط ارزیابی کرده‌اند به عبارتی مدرسین، مهارت نوشتاری مجموعه آنزف را نسبتاً ضعیف ارزیابی کرده‌اند.

۴-۲-۴ مهارت خوانداری

«مهارت خوانداری یک مهارت دریافتی است که در آن خواننده پیامی را از یک نویسنده دریافت می‌کند» (چستین، ۱۹۸۸، ص ۲۱۶). این مهارت دو هدف عمده را دنبال می‌کند: ۱- فراگیر بتواند متنی را بلند بخواند تا از درست خواندن و تلفظش مطمئن شویم، ۲- فراگیر متنی را بخواند و آن را کاملاً درک کند. هدف اول یعنی درست خوانی باید به سطوح مقدماتی آموزش زبان محدود شود، بنابراین هدف اصلی از مهارت خوانداری درک متن یا معنا است (چستین، ۱۹۸۸، صص ۲۱۶-۲۱۷). بخش قابل توجهی از متون انتخاب شده جلد‌های دوم تا چهارم مجموعه آفبف، به‌روز، متنوع و حاوی اطلاعات اجتماعی و فرهنگی جامعه ایرانی هستند که بخش‌های واقعی و کاربردی زبان بوده و فراگیر را تشویق به خواندن می‌کنند. در حالی که بخش زیادی از متون مجموعه آنزف، فاقد این ویژگی‌های مهم هستند و در غالب موارد از متون ادبی نویسندگان ایرانی در این بخش استفاده شده است. در مجموعه آنزف، فعالیت‌های درک مطلب علاوه بر این که در ترکیب با مهارت‌های دیگر به‌کار رفته‌اند و در

بهبود درک مطلب و توانمندسازی فراگیر نقش مهمی ایفا می‌کنند، تفکر انتقادی فراگیران را نیز ارتقا می‌دهند زیرا اغلب دارای تمرینی هستند که پاسخش در متن نیست و خواننده باید با تفکر و تحلیل متن به آن پاسخ دهد، اما مجموعه آفبف، فاقد این ویژگی‌ها هستند. هر دو جلد برای بهبود درک مطلب از راهبردهایی مانند دادن اطلاعات پیش زمینه و یا سؤالات قبل از خواندن، پیدا کردن ایده اصلی متن و کلید واژه و غیره استفاده نکرده و تنها از تصاویر واضح و مرتبط با موضوع استفاده کرده‌اند. برای بررسی متناسب بودن طول متون انتخابی، از جدول سطح واژگانی برای خواندن فشرده در سطوح مختلف بر اساس پژوهش اسمیت و ترنر (۲۰۱۶) استفاده شد که بر اساس آن تعداد واژگان متن سطح مقدماتی اول صفر تا ۶۵۰ واژه؛ سطح مقدماتی دوم بین ۲۳۰ تا ۹۳۰ واژه؛ سطح میانی اول بین ۴۲۰ تا ۱۰۷۰ واژه؛ سطح میانی دوم بین ۵۱۰ تا ۱۱۵۰ واژه و سطح پیشرفته بین ۶۳۰ تا ۱۲۸۰ واژه است. در بیشتر متون هر دو مجموعه تعداد واژگان استفاده شده با تعداد واژگان مورد انتظار هر سطح فاصله دارد و کمتر از سطح مورد انتظار است به‌عنوان نمونه متون جلد دوم مجموعه آنزف حدود ۱۲۵ تا ۳۲۰ واژه دارد که با توجه با واژگان مورد انتظار سطح مقدماتی دوم فاصله زیادی دارد. با توجه به معیارهای مذکور، مهارت خواننداری در مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و در مجموعه آفبف در حد متوسط ارزیابی می‌شود. نتایج آمار توصیفی نیز مهارت خواننداری در مجموعه آنزف را در حد متوسط (۴۲ درصد) و خوب (۳۱ درصد) و مجموعه آفبف را در حد متوسط (۲۸ درصد) و خوب (۳۸ درصد) ارزیابی کرده است به‌عبارتی مدرسین مهارت خواننداری هر دو مجموعه را در حد نسبتاً خوب/مناسب ارزیابی کرده‌اند.

۴-۲-۵ زیرمهارت واژگان

امروزه یادگیری واژه همانند بخش دستوری مورد توجه قرار گرفته است و کتاب‌های آموزش زبان، توجه زیادی به واژه دارند (ضیاءحسینی، ۱۳۸۵). در این بخش به بررسی واژگان و فعالیت‌های آن در دو مجموعه مذکور پرداخته می‌شود.

در آموزش یک کتاب درسی در یک دوره آموزشی ۱۲۰-۱۴۰ ساعته، انتظار می‌رود حداقل هزار واژه آموزش داده شود (کانینگزورث، ۱۹۹۵، ص. ۳۸). در جلد اول و دوم مجموعه آنزف، در هر درس بین ۳۱ تا ۴۳ واژه جدید معرفی شده که با توجه به ساعات این دوره آموزشی، ۴۰ تا ۵۰ ساعت، می‌توان گفت تعداد واژگان جدید هر درس متناسب با سطح دانش‌زبانی

فراگیران است اما در جلدهای سوم و چهارم این تعداد به حدود ۸۵ تا ۱۱۹ واژه جدید می‌رسد که تعداد قابل ملاحظه‌ای است و فراتر از سطح دانش زبانی فراگیر به نظر می‌رسد. در جلدهای آغازین مجموعه آفبف در هر درس ۳۳ تا ۷۰ واژه و در جلدهای بعدی حدود ۲۱ تا ۴۰ واژه در هر درس آموزش داده شده که با توجه به ساعات تدریس آن یعنی ۲۰ جلسه صد دقیقه‌ای (۳۳ ساعت) و بر اساس نظر کاینگزورث (۱۹۹۵) فراتر از سطح دانش زبانی فراگیران به نظر می‌رسد. در جلدهای مقدمه و اول مجموعه آفبف، آموزش واژگان نه بر اساس سختی و آسانی واژه‌هاست و نه بر مبنای شبکه واژگانی که به آن تعلق دارد بلکه بر اساس حروف الفباست که در این جلدها و جلد دوم با استفاده از تصاویر واضح آموزش داده شده و در بخش گوش کنید و بخوانید در سطح جمله به کاررفته‌اند. در جلدهای سوم، چهارم، پنجم و ششم این مجموعه، از روش توضیح معنی واژه یا هم‌معنای آن استفاده شده و در قالب دو جمله ارائه شده‌اند و به جز متن در موقعیت‌ها و بافت‌های دیگر استفاده نشده‌اند. اما در مجموعه آنزف، واژگان جدید تنها لیست شده، سپس در قالب جملاتی به کار رفته‌اند. مجموعه آفبف، فاقد تمرین واژگانی است و صرف ارائه واژگان نمی‌تواند آن‌ها را در ذهن زبان‌آموز تثبیت یا تقویت کند اما مجموعه آنزف، دارای این بخش است و یکی از تمرین‌های واژگانی خوب این مجموعه، تمرینی است که زیرمهارت واژگان را با مهارت گفتاری ترکیب می‌کند که می‌تواند آن‌ها را در ذهن فراگیر تثبیت و تقویت کند. در مجموعه آنزف، واژه‌های جدید در قسمت پایانی در بخش فرهنگ کتاب، آوانویسی شده‌اند و معنای آن‌ها به دو زبان انگلیسی و عربی ارائه شده‌اند. ارائه واژگان بر اساس ترتیب حروف الفبا است و مشخص شده هر واژه به کدام درس تعلق دارد. این بخش علاوه بر کمک به درک معنای واژه، به تلفظ راحت آن کمک می‌کند، اما مجموعه آفبف، فاقد این بخش کاربردی است. به‌طور کلی در این دو مجموعه، بسیاری از واژه‌های جدید در بافت‌ها و موقعیت‌های مختلف قرار نگرفته‌اند زیرا حجم زیادی از واژه‌ها در هر درس معرفی می‌شوند که استفاده همه آن‌ها در بافت‌های مختلف غیرممکن به نظر می‌رسد. به‌طور کلی با توجه به موارد ذکر شده زیر مهارت واژگان در مجموعه آنزف در حد متوسط و در مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی می‌شود. نتایج تحلیل آمار توصیفی مجموعه آنزف، زیرمهارت واژگان را (۴۱ درصد) در حد متوسط و (۳۱ درصد) و خوب ارزیابی کردند که به عبارتی در سطح نسبتاً خوب قرار می‌گیرد. نتایج تحلیل آمار توصیفی مجموعه

آبف نیز واژگان را (۴۳ درصد) در حد ضعیف و (۳۱ درصد) متوسط ارزیابی کرده‌اند به عبارتی از نظر مدرسین، زیرمهارت واژگان در مجموعه آبف در حد نسبتاً ضعیف ارزیابی می‌شوند.

۴-۲-۶ زیرمهارت دستور

یکی دیگر از بخش‌های مهم در آموزش زبان، دستور زبان است که فراگیران با قرار دادن واژگان در قالب آن قادر به تولید جمله و برقراری ارتباط می‌شوند. کارکرد اولیه بخش زیادی از ساختارهای دستوری ارائه شده در هر دو مجموعه برقراری ارتباط و تعامل با دیگران است و کارکرد اولیه برخی ساختارهای دستوری در هر دو مجموعه، درک متون ادبی و شعر است. در هر دو مجموعه، ساختارهای جدید دستوری به‌طور نظام‌مند و تقریباً به‌صورت پلکانی (ساده به دشوار) آموزش داده شده اما در بافت معنادار ارائه نشده‌اند. جلد‌های چهارم، پنجم و ششم مجموعه آبف، فاقد تمرین دستوری هستند در حالی که تمام جلد‌های مجموعه آنزف، دارای این بخش هستند. در مجموعه آنزف، تمام نکات دستوری جهت مرور در بخش خلاصه درس تکرار شده‌اند؛ علاوه بر این، ساختارهای دستوری در درس‌های بعدی در بخش‌های مختلف مانند بخش متن و گفت‌وگو و تمرین‌ها به‌کاررفته‌اند که به تثبیت کارکرد این ساختارها در ذهن فراگیر کمک می‌کند؛ در حالی که در مجموعه آبف، تنها در بخش متن، برخی ساختارهای دستوری درس‌های گذشته به‌کاررفته‌اند. با توجه به ویژگی‌های ذکر شده زیرمهارت دستور در مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و در مجموعه آبف در حد متوسط ارزیابی می‌شود. بر اساس نتایج تحلیل آمار توصیفی، از نظر اغلب مدرسین کتب آنزف، زیرمهارت دستوری در این کتب در حد خوب (حدود ۴۹ درصد) و متوسط (۲۹ درصد) یا به‌عبارتی نسبتاً خوب ارزیابی شد. از نظر اغلب مدرسین مجموعه آبف، زیرمهارت دستوری در این کتب در حد ضعیف (۴۵ درصد) و از نظر برخی نیز در حد متوسط (۲۵ درصد) بوده است. به عبارت دیگر از نظر مدرسین آبف، این کتب دارای زیرمهارت دستوری نسبتاً ضعیفی بوده‌اند.

۴-۲-۶ زیرمهارت تلفظ

در مجموعه آبف، هیچ بخش به تلفظ اختصاص نیافته که خلاء بزرگی در فرایند آموزش به وجود می‌آورد اما از نظر اغلب مدرسین کتب آبف (حدود ۳۷ درصد) زیرمهارت تلفظ در

این کتب به طور میانگین در حد متوسط بوده است برخی نیز آن را در حد خوب (۲۳ درصد) ارزیابی کرده‌اند. درصد قابل توجهی (۴۰ درصد) از افراد نیز کیفیت زیرمهارت تلفظ را در این مجموعه در حد ضعیف و خیلی ضعیف برآورد کرده‌اند. به عبارت دیگر از نظر مدرسین، این مجموعه کتاب دارای زیرمهارت تلفظ نسبتاً ضعیفی بوده‌اند. در حالی که در مجموعه آنزف به خوبی این زیرمهارت توجه شده و بخشی به تلفظ اختصاص دارد و یک لوح فشرده همراه جلد‌های این مجموعه است که حاوی فایل‌های صوتی مناسب جهت تمرین تلفظ هستند. این مجموعه علاوه بر آموزش آهنگ، تکیه کلمات و جمله‌های مختلف به آموزش تلفظ صورت-های رسمی و غیررسمی برخی واژه‌ها در فارسی گفتاری پرداخته و تمرینات نسبتاً کافی برای هر یک از این آموزش‌ها ارائه کرده است. علاوه بر این، تمام کلمات در پایان کتاب در بخش فرهنگ، آوانگاری شده‌اند و نشانه‌های آوانگاری در یک جدول آموزش داده شده‌اند. به دلایل مذکور زیرمهارت تلفظ در مجموعه آنزف در حد خوب ارزیابی می‌شود. از نظر اغلب مدرسین نیز زیرمهارت تلفظ در این مجموعه، به طور میانگین در حد خوب (حدود ۳۴ درصد) و عده‌ای دیگری نیز با اختلاف کمتری در سطح متوسط (حدود ۲۷ درصد) ارزیابی کرده‌اند به عبارتی از نظر مدرسین، زیرمهارت تلفظ در مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب ارزیابی می‌شود.

۴-۳ موضوع و محتوا

اهمیت موضوع و محتوای کتاب کمتر از مهارت‌ها نیست زیرا نقش مهمی در ایجاد علاقه و یادگیری مطالب مورد نیاز فراگیران ایفا می‌کند و معیارهای مختلفی در ارتقای کیفی آن موثرند. در هر دو مجموعه، بخشی از موضوع و محتوای انتخاب شده، به روز و مربوط به دوره معاصر هستند و از خلال این موضوعات، فراگیر با بخشی از فرهنگ زبان فارسی و ایرانیان آشنا می‌شود. بخش قابل توجهی از موضوعات و محتوای هر دو مجموعه، متناسب با سن فراگیر به نظر می‌رسند، اما کاملاً متناسب با نیازهای فراگیر نیستند زیرا گرچه مثلاً فراگیران آموزش فارسی به فارسی، محصلین علوم دینی هستند و در خلال متون با بخشی از علوم و شخصیت‌های اسلامی آشنا می‌شوند، اما نیازهای ارتباطی آن‌ها نادیده گرفته شده است؛ در مجموعه آنزف، نیز برخی بخش‌ها مانند بخش خواندن و درک اشعار سعدی و مولوی و غیره و آشنایی با شخصیت‌های برجسته ایرانی که موضوع متن چند درس را به خود اختصاص داده است، گرچه ممکن است جالب باشد اما نیاز اصلی فراگیر نیستند در حالی که فراگیر باید در

معرض موضوعات متنوعی قرار بگیرد که متناسب با نیازهای او در برقراری ارتباط است (ضیاء حسینی، ۱۳۸۵). هر دو مجموعه دارای موضوعات چالش‌برانگیز هستند، اما مجموعه آفبف، فاقد تمرینات چالش‌برانگیز برای تشویق فراگیران به مشارکت فعال در کلاس است در حالی که مجموعه آنزف، کم و بیش از این ویژگی برخوردار است.

در مجموعه آفبف، محتوا تنها بر اساس ساختار دستوری است چون فاقد موقعیت‌های گفتاری و شنیداری است در حالی که در جلد دوم و سوم مجموعه آنزف، محتوای کتاب بر اساس ساختارها، نقش‌ها و موقعیت‌هاست به‌عنوان نمونه در بخش گفت‌وگوی صفحه ۲۸، جلد دوم که در مطب پزشکی (موقعیت) انجام می‌شود در پرسش و پاسخ بین بیمار و پزشک (نقش) از ساختار حال استمراری (که در این جلد آموزش داده شده) استفاده شده است؛ اما در جلد اول، چهارم و پنجم محتوای کتاب به‌ندرت بر اساس ساختارها، نقش‌ها و موقعیت‌ها انتخاب شده است. به‌عنوان نمونه در جلد اول، تمام محتوای کتاب بر اساس ساختار گذشته ساده و استمراری و صورت مثبت و منفی آنهاست و چون کتاب فاقد بخش شنیداری است و بخش گفتاری قابل توجهی ندارد، نقش‌ها و موقعیت‌هایی که جملات در آن به‌کار می‌روند، استفاده نشده است.

به نظر نمی‌رسد در مجموعه آفبف، معیارهایی چون درجه دشواری مطلب یا مفید و کاربردی بودن آن در توالی محتوای کتاب در نظر گرفته شده باشد اما در جلدهای اولیه و میانی مجموعه آنزف، توالی محتوای کتاب بر اساس مفید بودن یا کاربردی بودن مطلب و درجه دشواری آن‌ها است زیرا به‌عنوان نمونه در جلد دوم، درک مطالبی که محتوای آن مربوط به صحبت کردن در مورد سلامتی، خرید، غذا و تغذیه (درس‌های آغازین کتاب)، آسان‌تر و راحت‌تر از درک مطالبی هستند که در مورد ارزش وطن و یا حفظ محیط زیست (درس‌های پایانی) هستند. همچنین برای فراگیر بسیار ضروری‌تر است که در مورد خرید لباس یا مواد غذایی مورد نیاز و یا در مورد بیماری‌اش صحبت کند و غذای مورد علاقه‌اش را سفارش دهد تا این‌که در مورد وطن یا محیط زیست صحبت کند به‌عبارتی موضوعات درس‌های نخستین کاربردی‌تر و مفیدتر هستند. اما در جلدهای پایانی این مجموعه به‌نظر نمی‌رسد چنین معیارهایی در نظر گرفته شده باشند. با توجه به معیارهای مذکور مقوله موضوع و محتوا در مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و در مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی می‌شود. نتایج

تحلیل آمار توصیفی نیز نشان داد اغلب مدرسین کتب آفبف موضوع و محتوا در این کتب در حد ضعیف (۵۰ درصد) و برخی نیز در حد متوسط (۲۳ درصد) و یا به عبارتی نسبتاً ضعیف ارزیابی کرده‌اند. اغلب مدرسین کتب آنزف موضوع و محتوای این مجموعه را در حد خوب (۳۸ درصد) یا متوسط (۴۰ درصد) و یا به عبارتی نسبتاً خوب ارزیابی کرده‌اند.

۴-۴ ملاحظات کلی و کاربردی

برخی معیارهای دیگر نیز در ارزشمندتر و معتبرتر بودن کتاب‌های درسی مؤثرند که در ادامه به آنها اشاره می‌شود. در دسترس بودن و قیمت مناسب کتاب، یکی از معیارهای مهم در ارزشیابی کتاب‌های درسی محسوب می‌شود (کارینگر، ۲۰۰۲) و مجموعه آنزف، دارای این ویژگی‌ها هستند زیرا می‌توان آن‌ها را به راحتی تهیه و یا به صورت آنلاین خریداری کرد اما مجموعه آفبف، فاقد این ویژگی مهم هستند زیرا تیتراژ پایینی دارند و در دسترس و به راحتی قابل تهیه نیستند. در مجموعه آنزف، به مقدار زمان لازم برای آموزش و تدریس این کتاب‌ها اشاره نشده است اما چهار جلد اول مجموعه آفبف، دارای راهنمای معلم هستند که به جزییات، زمان تدریس برای هر بخش و هر درس توضیح داده شده است. کتاب‌های مجموعه آنزف، متناسب با پیشینه معلوماتی و سطح فراگیران است و هر کتاب اساس و پایه جلد بعدی است اما به نظر می‌رسد مجموعه آفبف، متناسب با پیشینه معلوماتی و سطح فراگیران طراحی نشده و توزیع مناسبی از دانش واژگانی و دستوری در کتاب‌ها دیده نمی‌شود. به عنوان نمونه حجم زیادی از واژگان و نکات دستوری در جلدهای دوم و سوم ارائه شده است در حالی که در جلد پنجم و ششم حجم آموزش واژگان کمتر می‌شود و در جلد ششم آموزش نکات دستوری وجود ندارد. به نظر می‌رسد اهداف مجموعه آنزف، تا حدودی با اهداف برنامه آموزشی زبان فارسی که همان ترویج اصولی زبان و فرهنگ و ادب فارسی است و همچنین با بخشی از نیازهای فراگیران مطابقت دارد زیرا بخش‌های زیادی از جلدهای این مجموعه، به معرفی فرهنگ و آداب و رسوم مردم ایران و معرفی شخصیت‌های تأثیرگذار ایران پرداخته است و فراگیر می‌تواند در موقعیت‌های مختلف ارتباط برقرار کند و همان‌طور که برخی مدرسین این مجموعه و نویسنده کتاب ادعا می‌کنند در پایان این دوره آموزشی، فراگیر می‌تواند متن‌های نسبتاً پیچیده نویسندگان بزرگ ایرانی را بخواند، انشاهای نسبتاً منسجم بنویسد، به زبان فارسی گفتاری سخن بگوید و پادکست‌های فارسی را بشنود و درک کند (قبول،

۱۳۹۷، ث). اما در مجموعه آفبف، تنها بخشی از اهداف کتاب با اهداف برنامه آموزشی و نیازهای فراگیران یعنی آشنایی محصلین علوم دینی با مضامین دینی و اخلاقی مطابقت دارد و هدف دیگر کتاب که توجه هم‌زمان به رشد مهارت‌های زبانی و گسترش دامنه واژگانی است، نادیده گرفته شده زیرا در هیچ‌یک از کتاب‌ها به مهارت‌های نوشتاری، شنیداری و گفتاری توجه نشده است و به نظر نمی‌رسد در برآوردن نیازهای ارتباطی فراگیران موفق عمل کند. اهداف هر دو مجموعه، نسبتاً به‌طور واضح بیان شده و برای مدرس واضح و روشن است. اهداف مجموعه آنزف، برای فراگیران روشن است و در صفحه آخر کتاب‌های این مجموعه، هدف جلد بعدی کتاب برای فراگیر مشخص شده است اما در مجموعه آفبف، اهداف کتاب برای زبان‌آموز واضح نیست و فراگیر نمی‌داند بعد از اتمام دوره به چه سطحی از دانش زبانی دست می‌یابد. همچنین کتاب باید جذاب و سرگرم‌کننده به نظر برسد که گرچه مجموعه آنزف نسبتاً جذاب به نظر می‌رسد اما به‌طور کلی پنج جلد نخست مجموعه آفبف، به دلیل استفاده از صفحات، تصاویر و فونت‌های رنگارنگ، کادربندی و جداول مناسب، جذاب و سرگرم‌کننده‌تر از مجموعه آنزف، به نظر می‌رسند.

برای پاسخ به این سؤال که آیا این مجموعه کتاب‌ها بر اساس رویکرد ارتباطی نگاشته شده‌اند یا خیر از شش اصل سلسمورسیا (۲۰۰۱) (هدف آموزش زبان، توانایی فراگیر در برقراری ارتباط به زبان مقصد است؛ محتوای دوره آموزشی فقط ساختارهای زبانی را دربرندارد بلکه شامل مفاهیم معنایی و کارکردهای اجتماعی نیز هست؛ فراگیران در گروه‌های دو یا چندنفره تلاش می‌کنند تا معنا را منتقل کنند؛ فراگیران اغلب در ایفای نقش یا نمایش درگیر می‌شوند، تا کاربرد زبان مقصد را در بافت‌های اجتماعی مختلف تطابق دهند؛ مواد درسی و فعالیت‌های کلاسی اغلب واقعی هستند، تا موقعیت‌ها و نیازهای زندگی واقعی را منعکس کنند؛ مهارت‌ها از ابتدا در هم تنیده شده‌اند و با هم تمرین می‌شوند) استفاده شد و مشخص شد رویکرد مجموعه آفبف، ارتباطی نیست. جلد اول مجموعه آنزف، نیز بر اساس رویکرد ارتباطی نیست، اما در جلدهای دوم تا پنجم، سه اصل از ۶ اصل رویکرد ارتباطی که مربوط به کتاب است، رعایت شده و می‌توان ادعا کرد جلد دوم تا پنجم کتاب‌های آنزف، نسبتاً بر اساس رویکرد ارتباطی که یکی از شیوه‌های نوین آموزش زبان است، نگاشته شده‌اند با توجه به موارد ذکر شده مجموعه آنزف از نظر مقولات کلی و کاربردی در حد نسبتاً خوب

و مجموعه آفبف در حد نسبتاً ضعیف ارزیابی می‌شود. بر اساس نتایج تحلیل آمار توصیفی، اغلب مدرسین مجموعه آفبف، مقوله ملاحظات کاربردی در این کتب را به طور میانگین در متوسط (۳۰ درصد)، و خوب (۲۸ درصد) و مدرسین مجموعه آنزف در حد متوسط (۳۹ درصد) و خوب (۳۵ درصد) یا به عبارتی نسبتاً خوب ارزیابی کرده‌اند.

۵. بحث و نتیجه گیری

با توجه به اهمیت حیاتی کتب درسی در فرایند آموزش و یادگیری زبان و گسترش تعاملات و ارتباطات ایران و در نتیجه افزایش روزافزون تعداد زبان‌آموزان فارسی، بررسی دقیق و موشکافانه کتب آزفا و تطبیق آن‌ها با معیارهای نوین زبانشناسی و ارزیابی محتوایی کتب به منظور پیدا کردن نقاط ضعف و قوت آن‌ها و در نتیجه ارائه رهنمودهایی برای کتب در حال تألیف و پیش‌گیری از کاستی‌ها و اشتباهات مشابه انجام چنین پژوهشی بسیار ضروری می‌نماید.

در پژوهش حاضر مجموعه کتاب‌های آنزف و آفبف به‌طور دقیق و موشکافانه بررسی، تحلیل و مقایسه شدند. بدین منظور از یک بازبینه که سؤالات آن (در قالب چهار مقوله ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب؛ مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی؛ موضوع و محتوا و ملاحظات کلی و کاربردی) ترکیبی از سؤالات بیش از چهل بازبینه انگلیسی و فارسی بود و مواردی نیز توسط نویسندگان به آن اضافه و اعتبارسنجی شده بود، استفاده شد. علاوه بر این که کتاب‌های مذکور با استفاده از بازبینه اعتبارسنجی شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت همزمان این بازبینه در اختیار مدرسین آزفا قرار گرفت تا به آن پاسخ دهند سپس نتایج تحلیل آماری شدند.

بر اساس نتایج، هر دو مجموعه به لحاظ ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب، دارای ایراداتی چون نداشتن کتاب کار، عدم تناسب تصاویر، نداشتن فهرست واژگانی و غیره هستند اما به بقیه معیارهای این مقوله نسبتاً توجه شده هر دو مجموعه به‌طور کلی در سطح نسبتاً خوبی ارزیابی می‌شوند. مدرسین میزان توجه به این ویژگی را در کتب آنزف، در سطح خوب (حدود ۳۵ درصد) و خیلی خوب (حدود ۲۳ درصد) و کتب آفبف را در سطح خوب (۳۸ درصد) و خیلی خوب (۲۳ درصد) ارزیابی کرده‌اند. نتایج بخشی از تحلیل کیفی این کار

با نتایج ریسی (۱۳۹۹) و مهرآوران و ناطق (۱۳۹۴) که تصاویر جلدهای آغازین مجموعه آنزف را نامتناسب با سن فراگیران اعلام کرده بودند همراستا است. همچنین نتایج کمی این بخش منطبق با نظر لیتز (۲۰۰۰) است که اذعان کرده نتایج ارزیابی کتب مختلف نشان می‌دهد که معمولاً قسمت طراحی و سازمان‌دهی کتاب خوب ارزیابی می‌شود.

در مقوله دوم یعنی مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی هر دو مجموعه به‌ویژه مجموعه آفب کاستی‌های فراوانی دارد. در تحلیل کیفی، مهارت‌های گفتاری، شنیداری و نوشتاری در مجموعه آنزف در حد نسبتاً ضعیف و مهارت خوانداری در حد نسبتاً خوب ارزیابی شد. نتایج آماری نیز مهارت‌های گفتاری، شنیداری و خوانداری را در حد نسبتاً خوب و مهارت نوشتاری را در حد نسبتاً ضعیف ارزیابی کردند. از آنجایی که در مجموعه آفب به هیچ کدام از مهارت‌های گفتاری، شنیداری و نوشتاری پرداخته نشده این مهارت‌ها در تحلیل کیفی در حد خیلی ضعیف و مهارت خوانداری در حد نسبتاً خوب ارزیابی شدند. نتایج آماری نیز مهارت‌های گفتاری، شنیداری و نوشتاری را در حد خیلی ضعیف و مهارت خوانداری را در حد نسبتاً خوب نشان دادند. زیرمهارت واژگان، دستور و تلفظ در مجموعه آنزف به ترتیب در حد متوسط، نسبتاً خوب و خوب ارزیابی شد که تقریباً در هماهنگی با نتایج آماری ۴۱ درصد متوسط، ۴۸ درصد خوب و ۵۴ درصد خوب و خیلی خوب قرار دارد. در مجموعه آفب واژگان و دستور در حد ضعیف و تلفظ که اصلاً به آن پرداخته نشده بود در حد خیلی ضعیف ارزیابی شد. نتایج آماری نیز واژگان و دستور را حد ضعیف و بر خلاف انتظار تلفظ را در حد متوسط (۳۷ درصد) و خوب (۲۳ درصد) یا به عبارتی نسبتاً خوب ارزیابی کردند. نتایج بخش گفتاری مجموعه آفب، همراستا با نتایج پژوهش وکیلی‌فرد و حبیبی (۱۳۹۸) مبنی بر توجه بسیار کم به مهارت گفتاری در این مجموعه است. نتایج بخش دستور در مجموعه آنزف، در هماهنگی با نتایج آمار توصیفی و بخشی از آن نیز همراستا با نتایج ریسی مبارکه (۱۳۹۹) و همچنین هادی‌زاده (۱۳۹۵) مبنی بر عدم رعایت ویژگی‌های دستور ارتباطی در این کتب است. بر اساس نتایج ریسی و فشارکی (۱۳۹۴) نیز بخش دستوری مجموعه آفب ایرادات و کاستی‌های فراوانی دارد. در پژوهش هادی‌زاده (۱۳۹۵) نیز تنها در جلدهای آغازین مجموعه آفب در نوشتن دستور تا حدی به اصول دستور آموزشی (مانند ارائه ساختارهای ستوری در

بافت معنادار یا کاربردی بودن تمرین‌ها) توجه شده و در بقیه جلد‌ها این امر مغفول مانده است.

موضوع و محتوا در مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و در مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی شد که با نتایج تحلیل آمار توصیفی که این ویژگی را در مجموعه آنزف در حد خوب (۳۸ درصد) یا متوسط (۴۰ درصد) یا به عبارتی نسبتاً خوب و در مجموعه آفبف در حد ضعیف (۵۰ درصد) و برخی نیز در حد متوسط (۲۳ درصد) یا به عبارتی نسبتاً ضعیف ارزیابی کرده‌اند، تطابق دارد.

در مقولات کلی و کاربردی، مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و مجموعه آفبف در حد نسبتاً ضعیف ارزیابی می‌شود. بر اساس نتایج تحلیل آمار توصیفی نیز مدرسین مجموعه آنزف مقوله چهارم را در حد متوسط (۳۹ درصد) و خوب (۳۵ درصد) یا به عبارتی نسبتاً خوب ارزیابی کرده‌اند اما بر خلاف انتظار اغلب مدرسین مجموعه آفبف مقوله ملاحظات کاربردی در این کتب را به طور میانگین در متوسط (۳۰ درصد) و خوب (۲۸ درصد) یا به عبارتی نسبتاً خوب ارزیابی کرده‌اند. نتایج بخشی از پژوهش مربوط به مجموعه آنزف، همراستا با نتایج مهرآوران و ناطق (۱۳۹۴) مبنی بر تصنعی و غیرواقعی بودن متن‌ها و گفت-وگوهای کتاب و همچنین همراستا با نتایج هادی‌زاده (۱۴۰۰) مبنی بر عدم استفاده از فعالیت‌ها و موقعیت‌های کاربردی و ارتباطی و همچنین همراستا با نتایج ریسی مبارکه (۱۳۹۹) مبنی بر عدم ارتباطی بودن تمرین‌های دستوری کتاب است. با توجه به تحلیل‌های کمی و کیفی انجام شده، به‌طور کلی مجموعه آفبف در حد ضعیف و مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب ارزیابی می‌شود.

منابع

۱. استازاده، زهرا (۱۳۷۸). *ارزیابی کتب آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان*. (پایان-نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز.
۲. امانی ملکوتی، فاطمه (۱۳۸۹). *بررسی تحلیلی کتاب‌های آموزش زبان فارسی*. (پایان-نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه پیام نور تهران.

۳. جعفرزاده، زهرا (۱۳۸۱). *راهکارهایی مشخص در تهیه مواد درسی مقدماتی و متوسطه در آموزش زبان فارسی به دیگر زبانان با تحلیل و تدوین متن نمونه*. (پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز.
۴. جهانگردی، کیومرث (۱۳۹۵). *تحلیل کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی-زبانان، رویکردی پیکره‌ای-شناختی به آموزش واژگان*. (رساله دکترای تخصصی منتشر نشده). وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۵. خبیری، ستاره (۱۳۷۸). *مطالعه و تحلیل متنی و بررسی کتابهای آموزش زبان فارسی*. (پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز.
۶. ذوالفقاری، حسین (۱۳۸۴). *برنامه درسی آموزش زبان فارسی به ملل مسلمان*. نشریه پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، پیاپی ۱۵، ش ۲، صص ۲۵ - ۵۸.
۷. ریسی مبارکه، نفیسه (۱۳۹۹). *ارزیابی محتوای دستوری مجموعه آموزش نوین زبان فارسی*. فصلنامه علمی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء. ۱۲د، ش ۳۷، صص ۳۹-۶۸.
۸. رضویان، حسین و الهی پناه، تمنا (۱۳۹۹). *تحلیل کاربردشناختی کتاب آموزش نوین زبان فارسی بر اساس اصول گرایس*. پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان. د ۹، ش ۱، صص ۴۷-۷۰.
۹. ریسی، زهرا و محمدی فشارکی، محسن (۱۳۹۴). *توصیف و نقد دستوری مجموعه کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی جامعه المصطفی العالمیه*. فنون ادبی. د ۱۰، ش ۲، صص ۷۱-۸۶.
۱۰. زهرایی، احمد و فردی، اصغر (۱۳۹۶). *آموزش فارسی به فارسی کتاب چهارم*. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۱۱. زهرایی، احمد؛ فردی، اصغر (۱۳۹۶). *آموزش فارسی به فارسی کتاب دوم*. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۱۲. زهرایی، احمد؛ فردی، اصغر و ناطق، محمد (۱۳۹۶). *آموزش فارسی به فارسی (مقدمه)*. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.

۱۳. سلطان احمدی، زهرا (۱۳۹۴). *تحلیل متون آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان در سطح مقدماتی بر مبنای نظریه یادگیری زبان بنیاد هالیدی*. (پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشکده علوم انسانی، دانشگاه سمنان.
۱۴. شاهدی، شهرزاد (۱۳۸۰). *بررسی و تعبیر ساز و کار تحلیل متن برای متن های زبان فارسی برای خارجیان با عنایت ویژه به چارچوب ها و متن های مهم موجود*. (پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز.
۱۵. صحرايي، رضامراد و شهباز، منیره (۱۳۹۱). *تحلیل محتوایی منابع آموزش زبان فارسی بر پایه انگاره نیل اندرسون*. پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان. ۱، ش ۲. صص ۱-۳۰.
۱۶. ضیاء حسینی، محمد (۱۳۸۵). *روش تدریس زبان خارجی/دوم*. تهران: سمت.
۱۷. فردی، اصغر؛ زهرایی، احمد (۱۳۹۶). *آموزش فارسی به فارسی کتاب سوم*. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۱۸. فردی، اصغر؛ زهرایی، احمد و مؤمنی، جعفر (۱۳۹۶). *آموزش فارسی به فارسی ۵*. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۱۹. فردی، اصغر؛ زهرایی، احمد و مؤمنی، جعفر (۱۳۹۶). *آموزش فارسی به فارسی ۶*. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۲۰. فردی، اصغر؛ زهرایی، احمد و ناطق، محمد (۱۳۹۶). *آموزش فارسی به فارسی کتاب اول*. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۲۱. قبول، احسان (۱۳۹۷). *آموزش نوین زبان فارسی جلد ۱ (دوره آغازین)*. مشهد: چاپ و نشر یاسین.
۲۲. قبول، احسان (۱۳۹۷). *آموزش نوین زبان فارسی جلد ۲ (دوره آغازین)*. مشهد: چاپ و نشر یاسین.
۲۳. قبول، احسان (۱۳۹۷). *آموزش نوین زبان فارسی جلد ۳ (دوره میانی)*. مشهد: چاپ و نشر یاسین.
۲۴. قبول، احسان (۱۳۹۷). *آموزش نوین زبان فارسی جلد ۴ (دوره میانی)*. مشهد: چاپ و نشر یاسین.

۲۵. قبول، احسان (۱۳۹۷). *آموزش نوین زبان فارسی جلد ۵ (دوره پیشرفته)*. مشهد: چاپ و نشر یاسین.
۲۶. مهرآوران، محمود و ناطق، محمد (۱۳۹۴). نقد کتاب آموزش نوین زبان فارسی. *دوفصلنامه تخصصی آموزش زبان فارسی*. ۱۴۱-۱۶۰ صص ۱ ش ۱.
۲۷. وکیلی فرد، امیررضا؛ جنتی راد، فاطمه؛ رضایی محلاتی، زویا و میرزایی حصاریان، محمدباقر (۱۴۰۰). ارزیابی منابع آموزشی زبان فارسی برای دانشجویان غیر ایرانی: واکاوی درسنامه مینا. *پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی*. د ۲۵، ش ۴۸، صص ۱-۲۸.
۲۸. هادی‌زاده، محمدجواد (۱۴۰۰). تحلیل و ارزیابی محتوای دستور در دو مجموعه آموزش نوین زبان فارسی و آموزش فارسی به فارسی بر اساس رویکرد دستور آموزشی. *پژوهش-نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*. سال ۲۱، ش ۱، صص ۳۷۵-۴۰۱.
۲۹. هادی‌زاده، محمدجواد (۱۳۹۶). *ارزیابی محتوای دستور در منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان (آزفا) بر پایه رویکرد دستور آموزشی*. (رساله چاپ نشده دکتری). دانشکده ادبیات و علوم و انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
30. Abdelwahab, M. M. (2013). Developing an English language textbook evaluative checklist. *IOSR Journal of Research & Method in Education*, 1(3), 55-70
31. Byrd, P. (2001). Textbooks: Evaluation for selection and analysis for implementation. In M. Celce Murica (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 415-427). Cengage learning.
32. Chastain, K.(1988). *Developing second language skills: theory and language practice* (3rd ed.). Harcourt Brace Jovanovich.
33. Cunningsworths, A. (1995). *Choosing your coursebook*. Heinemann.
34. Ellis, R. (1997). The evaluation of communicative tasks. In B. Tomlinson (Ed.), *Materials development in language teaching* (pp. 217-238). Cambridge University Press.
35. Garinger, D. (2002). Textbook selection for the ESL classroom. (ERIC Digest). Retrieved from ERIC database. (EDO-FL-02-10).
36. Littlejohn, A. (1998). The analysis of language teaching materials: Inside the Trojan Horse. In B. Tomlinson (Ed.), *Materials development in language Teaching* (pp. 190-216). Cambridge University Press.
37. Hyland, K. (2003). *Second language writing*. Cambridge University Press.

38. Litz, D. R. (2005). Textbook evaluation and ELT management: A South Korean case study. *Asian EFL journal*, 48, 1-53.
39. Mukundan, A., Hajimohammadi, R. & Nimehchisalem, V. (2011). Developing an English language textbook evaluation checklist. *Contemporary Issues in Education Research*, 4(6), 21-28.
40. Razmjoo, S.A. (2010). Developing a textbook evaluation scheme for the expanding circle. *Iranian Journal of Applied Language Studies*, 2(1), 121-136.
41. Russo, V. & Olvitt, L. (2006). *Course materials development for adult learning in support of enviorenmental and sustainability education processes*. SADC publication.
42. Smith, M. & Turner, J. (2016). The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the Lexile framework for reading. Retrived from https://metametricsinc.com/wp-content/uploads/2018/01/CEFR_1.pdf
43. Stufflebeam, D. (2000). Guideline for developing evaluation checklist: The checklist development checklist (CDC). Evaluation checklists project. Retrieved from www.wmich.edu/evalctr/checkl

پیوست (۱) سؤالات بازیینه طراحی شده

ملاحظات	خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	پرسش
						کیفیت چاپ به لحاظ کاغذ استفاده شده بالاست.
						تصاویر کتاب با کیفیت قابل قبول منتشر شده و واضح هستند.
						کتاب با مواد کمک آموزشی مانند نوار، لوح فشرده و کتاب کار همراه است.
						منبع آموزشی شامل کتاب راهنمای مدرس است.
						کتاب راهنمای مدرس شامل

۱- ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازماندهی کتاب

						راهنمایی در مورد نحوه ارائه دروس و تمرین‌های اضافی است.	
						کتاب بر اساس موضوعات و محتوا خوب سازمان‌دهی شده است.	
						کتاب فهرست‌واژگانی دارد که نشان می‌دهد کجا هر واژه معرفی شده است.	
						خلاصه‌ها و فعالیت‌های دوره‌ای، جهت مرور در فواصل مناسب آمده‌اند.	
						بسته آموزشی شامل نمونه‌های آزمون است.	
						کتاب شامل تصاویر، نمودارها و جدول‌های کافیست که به فراگیر کمک می‌کند متن چاپ‌شده را درک کند.	
مهارت گفتاری							
						فعالیت‌ها به طور متوازن به صورت فردی، دونفره و گروهی است.	۲-مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی
						موقعیت‌های گفتاری مرتبط با پیشینه درسی فراگیر است.	
						این بخش دربرگیرنده سوالات مختلف در حوزه‌ها و موضوعات گوناگون است.	
						فعالیت‌های گفتاری مرتبط با بافت اصیل و طبیعی زبان	

						است.
						فعالیت‌ها، فراگیران را تشویق به صحبت کردن می‌کنند.
						فعالیت‌ها در جهت آغاز یک ارتباط معنادار هستند.
مهارت شنیداری						
						مواد شنیداری ضبط شده اصیل یا نزدیک به کاربرد واقعی هستند.
						کتاب، تمرین‌های شنیداری مناسب با اهداف تعریف شده دارد.
						مواد شنیداری ضبط شده موضوعات مختلفی در بافت‌های مختلف دربردارد.
						مواد شنیداری به لحاظ کیفیت صدا به خوبی ضبط شده‌اند.
						سرعت مواد شنیداری متناسب با سطح زبان‌آموز است.
						لهجه مواد شنیداری متناسب با سطح زبان‌آموز است.
						مواد شنیداری ضبط شده برای زبان‌آموز جالب و جذاب است.
مهارت نوشتاری						
						تمرین‌های نوشتاری ارائه شده از ژانرهای مختلف نوشتاری هستند.
						در منبع به تمرین‌های کاربردی نوشتار (مانند نحوه نگارش گزارش، نامه رسمی و غیررسمی) نیز اشاره شده-

						هستند.
						متون به‌کاررفته موضوعات مختلفی را دربر گرفته‌اند.
						متون انتخابی بخش‌های واقعی زبان هستند.
						تمرین‌ها و تکالیف موجود جهت بهبود درک مطلب زبان‌آموز، مناسب هستند.
						تکالیف، اهداف قابل دسترسی دارند.
						فعالیت‌های درک مطلب، در جهت توانمندسازی زبان‌آموز طراحی شده‌اند.
						متون به‌کاررفته، برای معرفی آیتم‌های زبانی جدید مانند دستور و واژگان است.
						متون انتخابی به اندازه کافی جذاب هستند که فراگیر را تشویق به خواندن کنند.
						متون انتخابی با به تصویر کشیدن موضوع، دادن اطلاعات پیش زمینه و یا سوالات قبل از خواندن، به درک مطلب کمک می‌کنند.
						از راهبردهای بهبود درک مطلب (مانند پیدا کردن ایده اصلی متن، و کلید واژه‌ها، خلاصه کردن و غیره) استفاده شده‌است.
						فعالیت‌ها، تفکر انتقادی از متن را بهبود می‌بخشند.
واژگان						
						تعداد واژگان جدید هر درس متناسب با سطح دانش زبانی

						فراگیران است.
						توزیع خوبی از واژگان ساده به دشوار در میان فصل‌ها و تمام کتاب دیده می‌شود.
						واژه‌های جدید در بافت‌ها و موقعیت‌های مختلف قرار گرفته‌اند.
						واژه‌های جدید همراه با آوانویسی هستند.
						تمرین‌های واژگانی به درونه سازی (internalization) و تثبیت آیت‌های جدید و قبلی کمک می‌کنند.
						واژگان جدید در درس‌های بعدی تکرار شده‌اند تا معنا و کاربرد آن‌ها تقویت شود.
						واژگان جدید به شیوه‌های مختلفی (تصویر، توضیح، لیست واژگانی) ارائه شده‌اند.
دستور						
						کارکرد اولیه ساختارهای جدید دستوری برای تعامل و ارتباط است.
						ساختارهای دستوری به تدریج به منظور تناسب با توانایی در حال رشد فراگیران سخت‌تر می‌شود.
						ساختارهای جدید دستوری به‌طور نظام‌مند و در بافت معنادار ارائه شده‌اند.
						نکات دستوری جهت مرور در بخش‌های بعدی تکرار شده‌اند تا کارکردشان در ذهن زبان‌آموز تثبیت گردد.

تلفظ					
					بخش تلفظ به طور جداگانه در منبع آموزشی قرار دارد.
					نکات تلفظی در درس‌ها تکرار و تقویت شده‌اند.
					منبع، شامل فایل‌های صوتی مناسب جهت تمرین تلفظ می‌باشد.
					نکات مربوط به آهنگ انواع جملات خبری و پرسشی و غیره آموزش داده شده‌است.
					نکات مربوط به تکیه کلمات با مثال‌های کافی آموزش داده شده‌اند.
					نکات مربوط به درنگ کلمات با مثال‌های کافی آموزش داده شده‌اند.
					آموزش علائم آوانگاری در منبع آموزشی وجود دارد.
					تمرین کافی برای تشخیص و تولید یک آوای خاص وجود دارد.
					تمرین کافی برای تشخیص و تولید الگوهای تکیه وجود دارد.
					تمرین کافی برای تشخیص و تولید آهنگ وجود دارد.
					محتوای منابع به‌روز و مربوط به دوره معاصر است.
					محتوای کتاب همانند پنجره-ای به سوی یادگیری فرهنگ زبان مقصد است.

						موضوعات کتاب به اندازه کافی چالش برانگیز هستند و فراگیر را تشویق به مشارکت فعال می‌کنند.
						محتوا و موضوعات کتاب با نیازهای زبان آموز به عنوان فراگیر زبان فارسی/انگلیسی متناسب است.
						محتوا و موضوعات کتاب با سن زبان آموز به عنوان فراگیر زبان فارسی/انگلیسی متناسب است.
						محتوا بر اساس ساختارها، نقش‌ها و موقعیت‌ها انتخاب شده است.
						توالی محتوای کتاب بر اساس درجه دشواری مطلب است.
						توالی محتوای کتاب بر اساس مفید بودن یا کاربردی بودن مطلب است.
						کتاب در دسترس و به راحتی قابل تهیه است.
						زمانی که برای آموزش مواد درسی اختصاص داده شده کافی است.
						کتاب متناسب با پیشینه معلوماتی و سطح زبان آموزان است.
						اهداف کتاب با اهداف برنامه آموزشی و نیازهای فراگیران مطابقت دارد.
						اهداف هر دوره درسی یا کتاب به‌طور واضح بیان شده است.

					کتاب از روش و تکنیک- های ارتباطی استفاده کرده است.
					کتاب جذاب و سرگرم- کننده به نظر می‌رسد.
					کتاب بر اساس تکنیک- های نوین آموزش زبان تنظیم شده است.
					اهداف کتاب برای مدرس واضح و روشن است.
					اهداف کتاب برای زبان- آموز واضح و روشن است.

جدول ۲- نتایج تحلیل پاسخ مدرسان کتب آنزف به ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
30.000	46.667	23.333	0.000	0.000	کیفیت چاپ به لحاظ کاغذ استفاده شده، بالاست.
30.000	46.667	23.333	0.000	0.000	تصاویر کتاب با کیفیت قابل قبول منتشر شده و واضح هستند.
20.000	53.333	20.000	3.333	0.000	کتاب با مواد کمک آموزشی مانند نوار، لوح فشرده و کتاب کار همراه است.
3.333	10.000	23.333	26.667	26.667	منبع آموزشی شامل کتاب راهنمای مدرس است.
3.333	16.667	23.333	23.333	26.667	کتاب راهنمای مدرس شامل راهنمایی در مورد نحوه ارائه دروس و تمرین های اضافی است.
23.333	36.667	40.000	0.000	0.000	کتاب بر اساس موضوعات و محتوا ۴ سازمان دهی شده است.
33.333	40.000	6.667	13.333	3.333	کتاب فهرست واژگانی دارد که نشان می دهد هر واژه در چه بخشی معرفی شده است.
3.333	26.667	33.333	30.000	3.333	بسته آموزشی شامل نمونه های آزمون است.
23.333	46.667	13.333	10.000	6.667	خلاصه ها و فعالیت های دوره ای، جهت مرور درس در فواصل آمده اند.

23.333	50.000	23.333	3.333	0.000	کتاب شامل تصاویر، نمودارها و جدول های کافیست که به فراگیر کمک می کند مطالب کتاب را درک کند.
36.667	20.000	6.667	6.667	0.000	حمل کتاب به لحاظ حجم و اندازه برای فراگیر مناسب به نظرمی رسد.
23.333	26.667	20.000	0.000	0.000	کتاب محکم و بادوام (durable) است.
۲۲.۶۱۹	۳۴.۵۲۴	۱۹.۲۸۶	۸.۳۳۳	۴.۷۶۲	میانگین

جدول ۳- نتایج تحلیل آمار توصیفی پاسخ مدرسان آنزف به سؤالات مهارت گفتاری

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال	
10.000	23.333	53.333	6.667	6.667	فعالیت ها به طور متوازن به صورت فردی، دونفره و گروهی است.	
10.000	13.000	70.000	6.667	0.000	موقعیت های گفتاری فعالیت ها، مرتبط با پیشینه درسی فراگیر است.	
20.000	23.333	50.000	6.667	0.000	این بخش دربرگیرنده سؤالات مختلف در حوزه ها و موضوعات گوناگون است.	
10.000	30.000	50.000	10.000	0.000	بخش گفتاری و فعالیت های آن مرتبط با بافت اصیل و طبیعی زبان است.	
13.333	36.667	36.667	13.333	0.000	بخش گفتاری و فعالیت ها، فراگیران را تشویق به صحبت کردن می کنند.	
13.333	43.333	43.333	0.000	0.000	فعالیت ها در جهت آغاز یک ارتباط معنادار هستند.	
	12.778	28.333	50.556	7.222	1.111	میانگین

جدول ۴- نتایج تحلیل پاسخ مدرسان کتب آنزف به سؤالات مهارت شنیداری

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
6.667	36.667	56.667	0.000	0.000	مواد شنیداری ضبط شده اصیل یا نزدیک به کاربرد واقعی هستند.
13.333	23.333	53.333	3.333	6.667	کتاب، تمرین های شنیداری مناسب با اهداف تعریف شده دارد.

13.333	30.000	43.333	6.667	6.667	مواد شنیداری ضبط شده موضوعات مختلفی در بافت های مختلف دربردارد.
36.667	13.333	50.000	0.000	0.000	مواد شنیداری به لحاظ کیفیت صدا به خوبی ضبط شده اند.
13.333	48.000	28.667	10.000	0.000	سرعت گفتار گوینده مواد شنیداری متناسب با سطح زبان آموز است.
10.000	56.667	33.333	0.000	0.000	لهجه مواد شنیداری متناسب با سطح زبان آموز است.
10.000	40.000	43.333	6.667	0.000	مواد شنیداری ضبط شده برای زبان آموز جالب و جذاب است.
۱۴.۷۶	۳۵.۴۲۸	۴۴.۰۹۵	۳۸۱۰	۱.۹۰۵	میانگین

جدول ۵- نتایج تحلیل پاسخ مدرسان کتب آنزف به سؤالات مهارت نوشتاری

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
10.000	6.667	30.333	46.333	6.667	تمرین های نوشتاری ارائه شده از گونه های مختلف نوشتاری هستند.
16.667	10.000	30.000	40.000	3.333	در منبع به تمرین های کاربردی نوشتار (مانند نحوه نگارش گزارش، نامه رسمی و غیررسمی) نیز اشاره شده است.
6.667	13.333	16.667	40.000	20.000	به آموزش اصول نوشتار مانند چگونگی آغاز یک بند یا علائم سجاوندی (ویرگول، نقطه، و غیره) توجه شده است.
5.000	16.667	20.000	45.000	13.333	تمرین ها و فعالیت های (Activities) ارائه شده، جذاب هستند.
13.333	23.333	33.333	30.000	0.000	تکالیف اهداف قابل دسترسی دارند.
16.667	30.000	30.000	20.333	3.000	تکالیف بر اساس توانایی فراگیر تنظیم شده اند.

10.000	10.000	13.333	66.667	0.000	فعالیت‌ها، فراگیر را تشویق به بازبینی و اصلاح نوشته‌اش می‌کنند.
10.000	23.333	36.667	26.667	3.333	بر سبک نگارش تأکید شده است.
10.000	30.000	26.667	33.333	0.000	بر درست نویسی (accuracy) تأکید شده است.
6.667	26.667	26.667	40.000	0.000	تکالیف نوشتاری فرصت‌های نوشتاری آزاد را افزایش می‌دهند.
13.333	16.667	33.333	36.667	0.000	فعالیت‌های نوشتاری شامل طیفی از تمرین‌های متنوع مانند نوشتار کنترل-شده، راهنمایی‌شده، نوشتار آزاد و نیمه آزاد است.
20.000	35.000	30.000	15.000	0.000	تکالیف نوشتاری بر اساس ساختار و واژگانی است که فراگیر با آن‌ها آشنایی دارد.
میانگین					۴.۱۳۸
		۱۱.۵۲۷	۲۰.۱۳۹	۲۷.۲۵	۳۷.۰۰۰

جدول ۶- نتایج تحلیل پاسخ مدرسان کتب آنزف به سؤالات مهارت خوانداری

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
10.333	16.667	33.333	39.667	0.000	متون انتخاب شده به روز هستند.
13.333	13.667	26.667	46.333	0.000	متون به کاررفته موضوعات متنوعی را دربرگرفته‌اند.
13.333	13.667	30.000	36.333	6.667	متون انتخابی بخش‌های واقعی زبان (Real Language) یا کاربردی زبان هستند.
23.333	15.000	31.000	20.667	0.000	طول متون انتخاب شده متناسب با سطح زبان آموز است.
10.000	53.333	30.000	6.667	0.000	تمرین‌ها و تکالیف موجود جهت بهبود درک مطلب زبان آموز، مناسب هستند.
10.000	56.667	26.667	6.667	0.000	تکالیف، اهداف قابل دسترسی دارند.

13.333	53.333	16.667	10.000	6.667	فعالیت های درک مطلب، در جهت توانمندسازی زبان آموز طراحی شده اند.	
30.000	66.667	0.000	3.333	0.000	متون به کاررفته، برای معرفی آیت‌م های زبانی جدید مانند دستور و واژگان است.	
10.000	33.333	43.333	10.000	3.333	متون انتخابی به اندازه کافی جذاب هستند که فراگیر را تشویق به خواندن کنند.	
16.667	13.333	36.667	23.333	10.000	متون انتخابی با به تصویر کشیدن موضوع، دادن اطلاعات پیش زمینه و یا سوالات قبل از خواندن، به درک مطلب کمک می کنند.	
10.000	16.667	43.333	23.333	6.667	از راهبردهای بهبود درک مطلب (مانند پیدا کردن ایده اصلی متن، و کلید واژه ها، خلاصه کردن و غیره) استفاده شده است.	
16.667	36.667	23.333	20.000	3.333	فعالیت ها، تفکر انتقادی از متن را بهبود می بخشند.	
۱۴.۷۵۰		۳۴.۴۱۷	۲۷.۵۸	۲۱.۳۶۱	۳.۰۵۶	میانگین

جدول ۷- نتایج تحلیل پاسخ مدرسان کتب آنزف به سؤالات زیر مهارت واژگان

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
16.667	36.667	43.333	3.333	0.000	تعداد واژگان جدید هر درس متناسب با سطح دانش زبانی فراگیران است.
23.333	50.000	26.667	0.000	0.000	واژگان بر اساس ساده به دشوار و یا بر اساس شبکه واژگانی ارائه شده اند.
16.667	33.667	36.333	13.333	0.000	واژه های جدید در بافت ها و موقعیت های مختلف قرار گرفته اند.
20.000	30.000	20.000	16.667	10.000	واژه های جدید همراه با آوانویسی هستند.

10.000	26.667	56.667	6.667	0.000	تمرین های واژگانی به درونه سازی (internalization) و تثبیت آیم های جدید و قبلی کمک می کنند.
10.000	23.333	63.333	3.333	0.000	واژگان جدید در درس های بعدی تکرار شده اند تا معنا و کاربرد آن ها تثبیت و تقویت شود.
13.333	20.000	46.667	6.667	10.000	واژگان جدید به شیوه های مختلفی (تصویر، توضیح، لیست واژگانی) ارائه شده اند.
					میانگین
	۱۵.۷۱۴	۳۱.۴۷۶	۴۱.۸۵۷	۵.۷۱۴	۲.۸۵۷

جدول ۸- نتایج تحلیل پاسخ مدرسان کتب آنزف به سؤالات زیر مهارت دستور

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	سوال
16.667	53.333	23.333	0.000	6.667	کارکرد اولیه ساختارهای جدید دستوری برای تعامل و ارتباط است.
10.000	63.333	20.000	0.000	6.667	ساختارهای دستوری به تدریج به منظور تناسب با توانایی در حال رشد فراگیران سخت تر می شود.
13.333	36.667	40.000	10.000	0.000	ساختارهای جدید دستوری به طور نظام مند و در بافت معنادار ارائه شده اند.
10.000	40.000	33.333	16.667	0.000	ساختارهای دستوری در بخش های بعدی تکرار شده اند تا کارکردشان در ذهن زبان آموز تثبیت گردد.
					میانگین
	۱۲.۵	۴۸.۳۳۳	۲۹.۱۶۶	۶.۶۶۶	۳.۳۳۴

جدول ۹- نتایج تحلیل پاسخ مدرسان کتب آنزف به سؤالات زیر مهارت تلفظ

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	سوال
20.000	43.333	36.667	0.000	0.000	بخش تلفظ به طور جداگانه در منبع آموزشی قرار دارد.
20.000	46.667	26.667	6.667	0.000	نکات تلفظی در درس ها تکرار و تقویت شده اند.

23.333	46.667	20.000	6.667	0.000	منبع، شامل فایل های صوتی مناسب جهت تمرین تلفظ می باشد.		
40.000	20.000	23.333	10.000	6.667	نکات مربوط به آهنگ انواع جملات خبری و پرسشی و غیره آموزش داده شده است.		
36.667	13.333	33.333	16.667	0.000	نکات مربوط به تکیه کلمات با مثال های کافی آموزش داده شده اند.		
13.333	30.000	36.667	13.333	6.667	نکات مربوط به درنگ کلمات با مثال های کافی آموزش داده شده اند.		
10.000	33.333	20.000	20.000	10.000	آموزش علائم آوانگاری در منبع آموزشی وجود دارد.		
23.333	33.333	26.667	13.333	3.333	تمرین کافی برای تشخیص و تولید یک آوای خاص وجود دارد.		
13.333	30.000	20.000	33.333	3.333	تمرین کافی برای تشخیص و تولید الگوهای تکیه وجود دارد.		
13.333	36.667	23.333	23.333	3.333	تمرین کافی برای تشخیص و تولید آهنگ وجود دارد.		
		۲۱.۳۳۳	۳۳.۳۳۳	۲۶.۶۶۷	۱۴.۳۳۳	۳.۳۳۳	میانگین

جدول ۱۰- پاسخ مدرسان آنزف به مقوله موضوع و محتوا

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	سوال
6.667	33.000	60.333	0.000	0.000	محتوای منابع به روز و مربوط به دوره معاصر است.
33.333	33.333	33.333	0.000	0.000	محتوای کتاب همانند پنجره ای به سوی یادگیری فرهنگ زبان مقصد است.
6.667	36.667	46.667	10.000	0.000	موضوعات و تمرین های کتاب به اندازه کافی چالش برانگیز هستند و فراگیر را تشویق به مشارکت فعال می کنند.
13.333	36.333	43.667	6.667	0.000	محتوا و موضوعات کتاب با نیازهای زبان آموز به عنوان فراگیر زبان فارسی/انگلیسی متناسب است.

16.667	40.000	40.000	3.333	0.000	محتوا و موضوعات کتاب با سن زبان آموز به عنوان فراگیر زبان فارسی/انگلیسی متناسب است.
10.000	56.667	20.000	6.667	6.667	محتوا بر اساس ساختارها یا نقش‌ها و موقعیت‌ها انتخاب شده است.
16.667	36.667	36.667	3.333	6.667	توالی محتوای کتاب بر اساس درجه دشواری مطلب است.
10.000	33.333	36.667	20.000	0.000	توالی محتوای کتاب بر اساس مفید بودن یا کاربردی بودن مطلب است.
					میانگین
۱۴.۱۶۶		۳۸.۲۵	۳۹.۶۶۶	۶.۲۵	۱۸۱۸

جدول ۱۱- پاسخ مدرسان آنزف به مقوله ملاحظات کلی و کاربردی

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
16.667	50.000	20.000	6.667	6.667	کتاب در دسترس و به راحتی قابل تهیه است.
10.000	20.000	53.333	6.667	3.333	زمانی که برای آموزش مواد درسی اختصاص داده شده، کافی است.
26.667	50.000	23.333	0.000	0.000	کتاب متناسب با پیشینه‌های معلوماتی و سطح زبان آموزان است.
23.333	23.333	50.000	3.333	0.000	اهداف کتاب با اهداف برنامه آموزشی و نیازهای فراگیران مطابقت دارد.
13.333	46.667	33.333	3.333	3.333	اهداف هر دوره درسی یا کتاب به طور واضح بیان شده است.
6.667	16.667	56.667	16.667	0.000	کتاب از روش‌ها و تکنیک‌های ارتباطی (CLT) استفاده کرده است.
6.667	30.667	46.000	16.667	0.000	کتاب برای زبان آموزان جذاب و سرگرم‌کننده است.
13.333	13.333	46.667	23.333	3.333	کتاب بر اساس تکنیک‌های نوین آموزش زبان تنظیم شده است.
16.667	53.333	30.000	0.000	0.000	اهداف کتاب برای مدرس واضح و روشن است.
13.333	50.000	30.000	6.667	0.000	اهداف کتاب برای زبان آموز واضح و روشن است.
					میانگین
۱۳.۶۳۶		۳۵.۴	۳۸.۹۳۳	۵.۷۵۸	۱۸۱۸

جدول ۱۲- پاسخ مدرسان آفبف به ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان دهی کتاب

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	سوال
28.571	35.714	35.714	0	0	کیفیت چاپ به لحاظ کاغذ استفاده شده، بالاست.
28.571	64.286	7.143	0	0	تصاویر کتاب با کیفیت قابل قبول منتشر شده و واضح هستند.
21.429	64.286	7.143	7.143	0	کتاب با مواد کمک آموزشی مانند نوار، لوح فشرده و کتاب کار همراه است.
0	14.286	42.857	14.286	21.429	منبع آموزشی شامل کتاب راهنمای مدرس است.
0	7.143	50	21.429	14.286	کتاب راهنمای مدرس شامل راهنمایی در مورد نحوه ارائه دروس و تمرین های اضافی است.
14.286	64.286	21.429	0	0	کتاب بر اساس موضوعات و محتوا ۴ سازمان دهی شده است.
14.286	42.857	14.286	28.571	0	کتاب فهرست واژگانی دارد که نشان می دهد هر واژه در چه بخشی معرفی شده است.
7.143	14.286	35.714	35.714	7.143	بسته آموزشی شامل نمونه های آزمون است.
35.714	28.571	14.286	7.143	14.286	خلاصه ها و فعالیت های دوره ای، جهت مرور درس در فواصل آمده اند.
35.714	28.571	35.714	0	0	کتاب شامل تصاویر، نمودارها و جدول های کافیست که به فراگیر کمک می کند مطالب کتاب را درک کند.
50	21.429	14.286	14.286	0	حمل کتاب به لحاظ حجم و اندازه برای فراگیر مناسب به نظر می رسد.
14.286	42.857	42.857	0	0	کتاب محکم و بادوام (durable) است.
۲۲.۹۵۹	۳۷.۷۵۵	۲۵.۰۰۰	۹.۱۸۴	۴.۰۸۲	میانگین

جدول ۱۳- پاسخ مدرسان آفبف به مهارت گفتاری

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
7.143	4.286	14.286	10	64.286	فعالیت ها به طور متوازن به صورت فردی، دونفره و گروهی است.

0	10.571	14.286	7.143	68	موقعیت های گفتاری فعالیت ها، مرتبط با پیشینه درسی فراگیر است.
0	0	28.571	21.429	50	این بخش دربرگیرنده سوالات مختلف در حوزه ها و موضوعات گوناگون است.
7.143	2.857	28.571	21.429	52.571	بخش گفتاری و فعالیت های آن مرتبط با بافت اصیل و طبیعی زبان است.
0	18.571	10	14.286	57.143	بخش گفتاری و فعالیت ها، فراگیران را تشویق به صحبت کردن می کند .
3.143	2.857	4	40	50	فعالیت ها در جهت آغاز یک ارتباط معنادار هستند.
2.904	6.523	16.619	19.04	57	میانگین

جدول ۱۴- پاسخ مدرسان آفیف به مهارت شنیداری

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
۰	۰	۷.۱۴۳	۳۵.۷۱۴	۵۷.۱۴۳	مواد شنیداری ضبط شده اصیل یا نزدیک به کاربرد واقعی هستند.
۷.۱۴۳	۰	۱۴.۲۸۶	۲۸.۵۷۱	۵۰	کتاب، تمرین های شنیداری مناسب با اهداف تعریف شده دارد.
۱۴.۲۸۶	۰	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶ ۳۵.۷۱۴	۳۵.۷۱۴	مواد شنیداری ضبط شده موضوعات مختلفی در بافت های مختلف دربردارد.
۰	۰	۴۲.۸۵۷	۷.۱۴۳	۵۰	مواد شنیداری به لحاظ کیفیت صدا به ای ضبط شده اند.
۱۴.۲۸۶	۰	۱۴.۲۸۶	۰	۷۱.۴۲۹	سرعت گفتار گوینده مواد شنیداری متناسب با سطح زبان آموز است.
۰	۰	۳۵.۷۱۴	۷.۱۴۳	۵۷.۱۴۳	لهجه مواد شنیداری متناسب با سطح زبان آموز است.
۱۴.۲۸۶	۰	۷.۱۴۳	۴۲.۸۵۷	۳۵.۷۱۴	مواد شنیداری ضبط شده برای زبان آموز جالب و جذاب است.
۷.۱۴۳	۰	۱۹.۳۸۸	۲۲.۴۴۹	۵۱.۰۲	میانگین

جدول ۱۵- پاسخ مدرسان به مهارت نوشتاری

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
۰	۵۰	۱۴۲۸۶	۲۵۷۱۴	۶۰	تمرین های نوشتاری ارائه شده از گونه های مختلف نوشتاری هستند.
۴۲۸۶	۴۲۸۶	۵۷۱۴	۲۵۷۱۴	۶۰	در منبع به تمرین های کاربردی نوشتار (مانند نحوه نگارش گزارش، نامه رسمی و غیررسمی) نیز اشاره شده است.
۰	۲۸۵۷	۷۴۴۴	۱۸۵۷۱	۷۱۱۴۳	به آموزش اصول نوشتار مانند چگونگی آغاز یک بند یا علائم سجاوندی (ویرگول، نقطه، و غیره) توجه شده است.
۰	۲۱۴۳	۵	۲۸۵۷۲	۶۴۲۸۶	تمرین ها و فعالیت های (Activities) ارائه شده، جذاب هستند.
۰	۰	۵۷۱۴	۳۱۴۲۹	۶۲۸۵۷	تکالیف اهداف قابل دسترسی دارند.
۰	۰	۲۲۸۶	۴۲۸۵۷	۵۴۸۵۷	تکالیف بر اساس توانایی فراگیر تنظیم شده اند.
۰	۷۱۴۳	۱۵۷۱۴	۲۴۲۸۶	۵۲۸۵۷	فعالیت ها، فراگیر را تشویق به بازیابی و اصلاح نوشته اش می کنند.
۰	۷۱۴۳	۲۸۵۷۱	۱۴۲۸۶	۵۰	بر سبک نگارش تاکید شده است.
۰	۰	۱۴۲۸۶	۴۲۸۵۷	۴۲۸۵۷	بر درست نویسی (accuracy) تاکید شده است.
۰	۰	۲۸۵۷	۴۲۸۵۷	۵۴۸۵۷	تکالیف نوشتاری فرصت های نوشتاری آزاد را افزایش می دهند.
۰	۱۴۲۹	۲۸۵۷	۲۱۴۲۹	۷۴۲۸۶	فعالیت های نوشتاری شامل طیفی از تمرین های متنوع مانند نوشتار کنترل-شده، راهنمایی شده، نوشتار آزاد و نیمه آزاد است.
۰	۰	۱۴۲۹	۳۸۵۷۱	۶۰	تکالیف نوشتاری بر اساس ساختار و واژگانی است که فراگیر با آن ها آشنایی دارد.
					میانگین
	۰.۳۵	۲.۵	۸.۸۴	۲۹.۷۶۲	۵۹.۰

جدول ۱۶- پاسخ مدرسان آفبف به سوالات مهارت خوانداری

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	سوال
۷۱۴۳	۲۱۴۲۹	۴۲۸۵۷	۲۸۵۷۱	۰	متون انتخاب شده به روز هستند.
۷۱۴۳	۴۲۸۵۷	۲۱۴۲۹	۲۸۵۷۱	۰	متون به کاررفته موضوعات متنوعی را دربرگرفته اند.

۷.۱۴۳	۵۰	۱۴.۲۸۶	۲۱.۴۲۹	۷.۱۴۳	متون انتخابی بخش های واقعی زبان (Real Language) یا کاربردی زبان هستند.
۲۸.۵۷۱	۵۰	۱۴.۲۸۶	۷.۱۴۳	۰	طول متون انتخاب شده متناسب با سطح زبان آموز است.
۷.۱۴۳	۲۸.۵۷۱	۵۰	۱۴.۲۸۶	۰	تمرین ها و تکالیف موجود جهت بهبود درک مطلب زبان آموز، مناسب هستند.
۷.۱۴۳	۳۵.۷۱۴	۴۲.۸۵۷	۱۴.۲۸۶	۰	تکالیف، اهداف قابل دسترسی دارند.
۷.۱۴۳	۴۲.۸۵۷	۲۱.۴۲۹	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	فعالیت های درک مطلب، در جهت توانمندسازی زبان آموز طراحی شده اند.
۲۸.۵۷۱	۷۱.۴۲۹	۰	۰	۰	متون به کاررفته، برای معرفی آیتم های زبانی جدید مانند دستور و واژگان است.
۷.۱۴۳	۲۱.۴۲۹	۵۰	۱۴.۲۸۶	۷.۱۴۳	متون انتخابی به اندازه کافی جذاب هستند که فراگیر را تشویق به خواندن کنند.
۲۱.۴۲۹	۲۱.۴۲۹	۲۸.۵۷۱	۲۱.۴۲۹	۷.۱۴۳	متون انتخابی با به تصویر کشیدن موضوع، دادن اطلاعات پیش زمینه و یا سوالات قبل از خواندن، به درک مطلب کمک می کنند.
۷.۱۴۳	۲۸.۵۷۱	۳۵.۷۱۴	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	از راهبردهای بهبود درک مطلب (مانند پیدا کردن ایده اصلی متن، و کلید واژه ها، خلاصه کردن و غیره) استفاده شده است.
۲۱.۴۲۹	۴۲.۸۵۷	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	۷.۱۴۳	فعالیت ها، تفکر انتقادی از متن را بهبود می بخشند.
	۱۳.۰۹۵	۳۸.۰۹۵	۲۷.۹۷۶	۱۶.۰۷۲	میانگین
					۴.۷۶۲

جدول ۱۷- پاسخ مدرسان آفبف به زیرمهارت واژگان

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
۱۴.۲۸۶	۰	۱۴.۲۸۶	۷۱.۴۲۹	۰	تعداد واژگان جدید هر درس متناسب با سطح دانش زبانی فراگیران است.
۲۸.۵۷۱	۰	۲۸.۵۷۱	۴۲.۸۵۷	۰	واژگان بر اساس ساده به دشوار و یا بر اساس شبکه واژگانی ارائه شده اند.
۱۴.۲۸۶	۰	۲۱.۴۲۹	۶۴.۲۸۶	۰	واژه های جدید در بافت ها و موقعیت های مختلف قرار گرفته اند.
۷.۱۴۳	۱۴.۲۸۶	۴۲.۸۵۷	۲۱.۴۲۹	۱۴.۲۸۶	واژه های جدید همراه با آوانویسی هستند.

۷.۱۴۳	۱۴.۲۸۶	۵۰	۲۸.۵۷۱	۰	تمرین های واژگانی به درونه سازی (internalization) و تثبیت آیتیم های جدید و قبلی کمک می کنند.
۷.۱۴۳	۷.۱۴۳	۴۲.۸۵۷	۴۲.۸۵۷	۰	واژگان جدید در درس های بعدی تکرار شده اند تا معنا و کاربرد آن ها تثبیت و تقویت شود.
۷.۱۴۳	۱۴.۲۸۶	۲۱.۴۲۹	۳۵.۷۱۴	۲۱.۴۲۹	واژگان جدید به شیوه های مختلفی (تصویر، توضیح، لیست واژگانی) ارائه شده اند.
	۱۲.۲۴۵	۷.۱۴۳	۳۱.۶۳۳	۴۳.۸۷۸	میانگین ۵.۱۰۲

جدول ۱۸- پاسخ مدرسان آفبف به سوالات زیرمهارت دستور

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
۱۴.۲۸۶	۰	۵۰	۲۱.۴۲۹	۱۴.۲۸۶	کارکرد اولیه ساختارهای جدید دستوری برای تعامل و ارتباط است.
۱۴.۲۸۶	۰	۲۱.۴۲۹	۴۲.۸۵۷	۲۱.۴۲۹	ساختارهای دستوری به تدریج به منظور تناسب با توانایی در حال رشد فراگیران سخت تر می شود.
۰	۰	۲۱.۴۲۹	۵۰	۲۸.۵۷۱	ساختارهای جدید دستوری به طور نظام مند و در بافت معنادار ارائه شده اند.
۰	۱۴.۲۸۶	۷.۱۴۳	۶۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	ساختارهای دستوری در بخش های بعدی تکرار شده اند تا کارکردشان در ذهن زبان آموز تثبیت گردد.
	۷.۱۴۳	۳.۵۷۲	۲۵.۰۰۰	۴۴.۶۴۳	میانگین ۱۹.۶۴۳

جدول ۱۹- پاسخ مدرسان آفبف به سوالات زیرمهارت تلفظ

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	سوال
۰	۳۵.۷۱۴	۵۰	۰	۱۴.۲۸۶	بخش تلفظ به طور جداگانه در منبع آموزشی قرار دارد.
۰	۳۵.۷۱۴	۴۲.۸۵۷	۷.۱۴۳	۱۴.۲۸۶	نکات تلفظی در درس ها تکرار و تقویت شده اند.
۰	۴۲.۸۵۷	۳۵.۷۱۴	۷.۱۴۳	۱۴.۲۸۶	منبع، شامل فایل های صوتی مناسب جهت تمرین تلفظ می باشد.
۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	۲۸.۵۷۱	۷.۱۴۳	۳۵.۷۱۴	نکات مربوط به آهنگ انواع جملات خبری و پرسشی و غیره آموزش داده شده است.

۰	۰	۴۲.۸۵۷	۲۱.۴۲۹	۳۵.۷۱۴	نکات مربوط به تکیه کلمات با مثال های کافی آموزش داده شده اند.
۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	۳۵.۷۱۴	۲۱.۴۲۹	۱۴.۲۸۶	نکات مربوط به درنگ کلمات با مثال های کافی آموزش داده شده اند.
۱۴.۲۸۶	۲۸.۵۷۱	۳۵.۷۱۴	۲۱.۴۲۹	۰	آموزش علائم آوانگاری در منبع آموزشی وجود دارد.
۷.۱۴۳	۲۱.۴۲۹	۴۲.۸۵۷	۰	۲۸.۵۷۱	تمرین کافی برای تشخیص و تولید یک آوای خاص وجود دارد.
۷.۱۴۳	۱۴.۲۸۶	۲۱.۴۲۹	۴۲.۸۵۷	۱۴.۲۸۶	تمرین کافی برای تشخیص و تولید الگوهای تکیه وجود دارد.
۷.۱۴۳	۲۱.۴۲۹	۲۸.۵۷۱	۲۸.۵۷۱	۱۴.۲۸۶	تمرین کافی برای تشخیص و تولید آهنگ وجود دارد.
۶.۴۲۹	۲۲.۸۵۷	۳۶.۴۲۸	۱۵.۷۱۴	۱۸.۵۷۲	میانگین

جدول ۲۰- پاسخ مدرسان به سوالات موضوع و محتوا

خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف	سوال
۷.۱۴۳	۰	۵۰	۴۲.۸۵۷	۰	محتوای منابع به روز و مربوط به دوره معاصر است.
۱۴.۲۸۶	۰	۲۸.۵۷۱	۵۷.۱۴۳	۰	محتوای کتاب همانند پنجره ای به سوی یادگیری فرهنگ زبان مقصد است.
۱۴.۲۸۶	۰	۷.۱۴۳	۳۵.۷۱۴	۰	موضوعات و تمرین های کتاب به اندازه کافی چالش برانگیز هستند و فراگیر را تشویق به مشارکت فعال می کنند.
۲۱.۴۲۹	۷.۱۴۳	۰	۲۸.۵۷۱	۰	محتوا و موضوعات کتاب با نیازهای زبان آموز به عنوان فراگیر زبان فارسی/انگلیسی متناسب است.
۰	۱۴.۲۸۶	۳۵.۷۱۴	۵۰	۰	محتوا و موضوعات کتاب با سن زبان آموز به عنوان فراگیر زبان فارسی/انگلیسی متناسب است.
۰	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	۶۴.۲۸۶	۷.۱۴۳	محتوا بر اساس ساختارها یا نقش ها و موقعیت ها انتخاب شده است.
۰	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	۶۴.۲۸۶	۷.۱۴۳	توالی محتوای کتاب بر اساس درجه دشواری مطلب است.
۰	۰	۲۱.۴۲۹	۵۷.۱۴۳	۲۱.۴۲۹	توالی محتوای کتاب بر اساس مفید بودن یا کاربردی بودن مطلب است.
۶.۴۹۴	۷.۷۷۲	۲۳.۳۷۷	۵۰.۰	۴.۵۴۶	میانگین

جدول ۲۱- پاسخ مدرسان آفب به سوالات ملاحظات کلی و کاربردی

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	سوال
۰	۵۰	۲۱.۴۲۹	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	کتاب در دسترس و به راحتی قابل تهیه است.
۰	۴۲.۸۵۷	۲۸.۵۷۱	۱۴.۲۸۶	۱۴.۲۸۶	زمانی که برای آموزش مواد درسی اختصاص داده شده، کافی است.
۰	۳۵.۷۱۴	۲۱.۴۲۹	۳۵.۷۱۴	۷.۱۴۳	کتاب متناسب با پیشینه معلوماتی و سطح زبان آموزان است.
۰	۳۵.۷۱۴	۴۲.۸۵۷	۲۱.۴۲۹	۰	اهداف کتاب با اهداف برنامه آموزشی و نیازهای فراگیران مطابقت دارد.
۰	۲۱.۴۲۹	۲۸.۵۷۱	۷.۱۴۳	۰	اهداف هر دوره درسی یا کتاب به طور واضح بیان شده است.
۰	۳۵.۷۱۴	۱۴.۲۸۶	۰	۷.۱۴۳	کتاب از روش‌ها و تکنیک‌های ارتباطی (CLT) استفاده کرده است.
۰	۷.۱۴۳	۴۲.۸۵۷	۲۱.۴۲۹	۲۸.۵۷۱	کتاب برای زبان آموزان جذاب و سرگرم کننده است.
۰	۱۴.۲۸۶	۲۸.۵۷۱	۳۵.۷۱۴	۲۱.۴۲۹	کتاب بر اساس تکنیک‌های نوین آموزش زبان تنظیم شده است.
۰	۲۱.۴۲۹	۳۵.۷۱۴	۱۴.۲۸۶	۲۸.۵۷۱	اهداف کتاب برای مدرس واضح و روشن است
۷.۱۴۳	۰	۳۵.۷۱۴	۱۴.۲۸۶	۴۲.۸۵۷	اهداف کتاب برای زبان آموز واضح و روشن است.
۰.۶۴۹	۲۷.۹۲۲	۲۹.۸۷۰	۱۸.۸۳۱	۱۴.۹۳۵	میانگین